

สารนิพนธ์

เรื่อง สัญลักษณ์มงคลจีนที่ปรากฏในบริเวณศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย
เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

โดย

นาย พัทธสาร เป้าสกุล
รหัสนักศึกษา 620510804

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตร์บัณฑิต
สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์ของอักษรศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชื่อเรื่องสารนิพนธ์	สัญลักษณ์มงคลจีนที่ปรากฏในบริเวณศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร
ผู้เขียน	นาย พัทธสาร เป้าสกุล
ชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์	อาจารย์ นวัต เลิศแสวงกิจ
สาขาวิชา	เอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
ปีการศึกษา	2565

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์เรื่อง “สัญลักษณ์มงคลจีนที่ปรากฏในบริเวณศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสัญลักษณ์มงคลจีนในบริเวณศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร โดยมีวิธีการศึกษาจากลวดลายสัญลักษณ์มงคลต่าง ๆ ที่ปรากฏในบริเวณศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคติความเชื่อ วัฒนธรรม รูปแบบของศิลปะจีน และวิถีชีวิตของชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทย ด้วยวิธีการวิเคราะห์จากเอกสารวิชาการ การลงพื้นที่สำรวจและการสัมภาษณ์

ผลการศึกษาพบว่าชาวจีนเป็นชาติที่มีการติดต่อค้าขายกับชาวไทยมาเป็นระยะเวลายาวนาน ชาวจีนจึงเป็นชาติที่มีอิทธิพลต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ ภายในประเทศที่ส่งเสริมให้ชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานและทำการค้าภายในประเทศไทย เมื่อชาวจีนอพยพเข้ามาแล้วจึงเกิดการรวมกลุ่มกลายเป็นชุมชนชาวจีนและได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมของตนผ่านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ โดยศาลเจ้าถือเป็นหนึ่งในวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวจีนที่เต็มไปด้วยวัฒนธรรมทางความคิดของชาวจีน ดังจะเห็นได้จาก ศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ยเป็นหนึ่งในศาลเจ้าของชาวจีนแต่จิว หนึ่งในชาวจีน 5 กลุ่มภาษาที่ได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย ซึ่งศาลเจ้าแห่งนี้เต็มไปด้วยวัฒนธรรมความเชื่อของชาวจีนที่ถูกถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของศิลปะจีน ภายในบริเวณศาลเจ้าตกแต่งด้วยลวดลายสัญลักษณ์มงคลมากมาย เช่น ลวดลายมังกรที่เป็นสัญลักษณ์ที่ชาวจีนให้ความสำคัญมากที่สุด ตามความเชื่อของชาวจีนชาวจีนเชื่อว่าตนเองนั้นมีการสืบเชื้อสายมาจากมังกร มังกรจึงเป็นสัญลักษณ์ที่ทรงเกียรติและเป็นสัญลักษณ์แทนจักรพรรดิในสมัยโบราณ เป็นต้น

คำสำคัญ : สัญลักษณ์มงคล, ศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เรื่องสัญลักษณ์มงคลจีนที่ปรากฏในบริเวณศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชา 450 112 การศึกษาเอกเทศ (Independent Study) สารนิพนธ์เล่มนี้เสร็จสมบูรณ์ได้เพราะว่าได้รับความช่วยเหลือจากทุกคนที่มีส่วนช่วยทั้งในเรื่องของข้อมูลและการให้กำลังใจในการทำสารนิพนธ์เล่มนี้ โดยมีบุคคลที่ข้าพเจ้าอยากจะขอบคุณดังนี้

สารนิพนธ์เล่มนี้สำเร็จได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความช่วยเหลือดูแลจากอาจารย์ นวัต เลิศแสวงกิจ อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยของข้าพเจ้า อาจารย์ได้สละเวลาในการให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำในการเขียนโครงร่างบทความวิจัยตลอดจนการเขียนบทความความวิจัยเล่มนี้ ทำให้บทความวิจัยเล่มนี้เสร็จสมบูรณ์ ข้าพขอขอบคุณอาจารย์ที่คอยให้คำแนะนำในการทำบทความวิจัยเล่มนี้เป็นอย่างสูง

ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อชิรัชฎ์ ไชยพจน์พานิช อาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร และขอขอบคุณผู้ที่ให้ข้อมูลแก่ข้าพเจ้าทุกท่าน ที่ได้สละเวลาและให้ความช่วยเหลือในเรื่องของการให้ข้อมูลในการทำบทความวิจัยเล่มนี้เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณคุณพ่อและคุณแม่ของข้าพเจ้าที่เป็นแรงบันดาลใจ คอยสนับสนุนข้าพเจ้าในทุกเรื่องและเข้าใจข้าพเจ้ามาโดยตลอด จนสามารถทำให้บทความวิจัยเล่มนี้เสร็จสมบูรณ์ได้

สุดท้ายนี้ข้าพเจ้าขอขอบคุณตัวเองและขอขอบคุณคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร คณาจารย์ และเพื่อน ๆ ทุกท่าน ที่ได้มอบความรู้และประสบการณ์ในการใช้ชีวิตแก่ข้าพเจ้าตลอดระยะเวลา 4 ปี หากสารนิพนธ์เล่มนี้มีข้อผิดพลาดประการใด ข้าพเจ้าต้องขออภัยไว้ ณ ที่นี้

นายพัทธสาร เป้าสกุล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญภาพ	จ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้จากการวิจัย	3
1.4 ขอบเขตของการศึกษา	3
1.5 วิธีการศึกษา	3
บทที่ 2 การทบทวนแนวคิดและงานศึกษาที่เกี่ยวข้อง	
2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรมจีนในประเทศไทย	4
2.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของศาลเจ้าจีนในประเทศไทย	11
2.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์มงคลจีน	16
2.4 ศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร	19
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	
3.1 แหล่งข้อมูล	28
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	28
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	30
3.4 การวิเคราะห์เนื้อหา	30
บทที่ 4 วิเคราะห์ผลการศึกษา	
ลวดลายสัญลักษณ์มงคลจีน	
ลวดลายสัญลักษณ์มงคลจากพืช	31
ลวดลายสัญลักษณ์มงคลจากสัตว์	32
ลวดลายสัญลักษณ์มงคลจากสิ่งของ และวัตถุมงคล	34
ลวดลายสัญลักษณ์มงคลจากอักษรมงคล	34
ลวดลายสัญลักษณ์มงคลจากเทพเจ้ามงคล	35
สัญลักษณ์มงคลจีนที่ปรากฏในบริเวณศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย	36

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา	
5.1 สรุปผลการศึกษา	52
5.2 ข้อจำกัดทางการศึกษา	54
5.3 ข้อเสนอแนะของผลการวิจัย	54
บรรณานุกรม	55
ประวัติผู้วิจัย	58

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 : จิตรกรรมเรื่องสามก๊ก ที่วัดบวรนิเวศ กรุงเทพฯ	6
ภาพที่ 2 : จิตรกรรมในวัดเบญจมบพิตรฯ ชาวจีนหาบของขายคนไทย หน้าโรงแรมสรรพ	7
ภาพที่ 3 : ภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดภคินีนาถวรวิหาร ธนบุรี ตามคติและรูปลักษณ์แบบจีน	8
ภาพที่ 4 : ภาพประติมากรรมนูนสูง จำหลักไม้ รูปเขี้ยววงหรือทวารบาลแบบจีน วัดนางชี ธนบุรี	8
ภาพที่ 5 : แผนผังศาลเจ้าจู้โยเนี้ยว อาคารประธานและอาคารด้านหน้าจัดวางในผัง “T”	10
ภาพที่ 6 : แผนผังของศาลเจ้ากวนอู จัดเรียงแนวแกนบนแนวแกนประธานเป็นรูปตัว “工”	10
ภาพที่ 7 : แผนผังศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย	20
ภาพที่ 8 : หลังคาศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย (แบบชานเหมินตึง)	21
ภาพที่ 9 : หน้าจั่วธาตุดินของศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย	21
ภาพที่ 10 : โครงสร้างรองรับหลังคาภายในศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย	22
ภาพที่ 11 : เสาทองประดับลวดลายมังกรภายในศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย	23
ภาพที่ 12 : เทพเล่งบ้วยเอี้ยและเล่งบ้วยเสี่ยวอ้วงฮูหยิน ภายในศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย เขตสัมพันธวงศ์	23
ภาพที่ 13 : ภาพพระขังโบราณสมัยพระเจ้าตากวง	25
ภาพที่ 14 : ป้ายโบราณ 3 ป้าย เขียนขึ้นในรัชสมัยพระเจ้ากรุงศรีอยุธยาตั้งแต่แห่งราชวงศ์ชิง	26
ภาพที่ 15 : ป้ายโบราณที่เขียนขึ้นตั้งแต่สมัยราชวงศ์หมิง	26
ภาพที่ 16 : กระจ่างรูปพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ	27
ภาพที่ 17 : ลวดลายมังกรบนยอดหลังคาศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย	37
ภาพที่ 18 : ประติมากรรมสิงโตหน้าประตูทางเข้าศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย	37
ภาพที่ 19 : ประติมากรรมหงส์คู่กับดอกโบตั๋น ศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย	38
ภาพที่ 20 : ประติมากรรมรูปกวางบนสันหลังคา ศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย	38
ภาพที่ 21 : สระเสื่อภายในศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย	39
ภาพที่ 22 : ภาพเขียนสีบนผนังรูปปลาบริเวณนอกตัวอาคารศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย	39
ภาพที่ 23 : ภาพเขียนสีบนผนังรูปนกกระสาบริเวณนอกตัวอาคารศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย	40
ภาพที่ 24 : ประติมากรรมรูปใบไม้มีวนบนสันหลังคาศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย	40
ภาพที่ 25 : ภาพเขียนสีบนผนังรูปต้นไม้บริเวณนอกตัวอาคารศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย	41
ภาพที่ 26 : ภาพเขียนสีบนผนังรูปลูกท้อกับแจกันบริเวณนอกตัวอาคารศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย	41
ภาพที่ 27 : ภาพจิตรกรรมรูปลูกท้อบนโครงสร้างรับน้ำหนัภายในศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย	42
ภาพที่ 28 : ภาพจิตรกรรมรูปต้นไม้บนโครงสร้างรับน้ำหนัภายในศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย	43
ภาพที่ 29 : ภาพจิตรกรรมรูปนกสาธิตาแดงบนกิ่งต้นพลับบนโครงสร้างรับน้ำหนั	43
ภาพที่ 30 : ภาพจิตรกรรมรูปนกกระสาบนต้นสนบนโครงสร้างรับน้ำหนัภายในศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย	44

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่ 31 : ภาพจิตรกรรมรูปทวารวดีบนโครงสร้างรับน้ำหนักภายในศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย

หน้า

44

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ชาวจีนเป็นชนชาติที่มีความสัมพันธ์กับประเทศไทยมาอย่างยาวนาน ชาวจีนบางส่วนเริ่มมีการอพยพมายังประเทศไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยเพื่อตั้งถิ่นฐานและประกอบอาชีพค้าขาย ซึ่งชาวจีนกลุ่มดังกล่าวสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 กลุ่มภาษา คือ ชาวจีนแต้จิ๋ว ชาวจีนกวางตุ้ง ชาวจีนฮกเกี้ยน ชาวจีนแคะ และชาวจีนไหหลำ หรือที่เรียกกันโดยรวมว่า “ชาวจีนโพ้นทะเล” การอพยพเข้ามาของชาวจีนกลุ่มดังกล่าวก่อให้เกิดการรวมกลุ่มของกลุ่มคนภาษาเดียวกันจนเกิดเป็นชุมชน และก่อให้เกิดการสร้างศาลเจ้าที่เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของกลุ่มคนภาษาเดียวกันขึ้นในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางความคิด คติความเชื่อทางด้านศาสนา วัฒนธรรมประเพณี และอารยธรรมของชาวจีนแต่ละกลุ่มภาษา

ศาลเจ้าจีนในประเทศไทยสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชาวจีนแต่ละกลุ่มภาษาที่แตกต่างกันไป และยังมีวิธีการสร้างตามแบบวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวจีนแต่ละกลุ่มภาษา รูปแบบสถาปัตยกรรมจีนมีความโดดเด่นอย่างมากในเรื่องของหลังคาที่มีสีสันสดใส และเครื่องประดับบนหลังคา รวมถึงส่วนต่าง ๆ ในบริเวณศาลเจ้า ที่มักประกอบไปด้วยสัญลักษณ์มงคลต่าง ๆ สัญลักษณ์มงคลดังกล่าวล้วนผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวจีน และยังเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจีนที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน จนเกิดเป็นธรรมเนียมการสร้างสัญลักษณ์มงคลไว้ตามส่วนต่าง ๆ ในบริเวณศาลเจ้ารวมถึงสถาปัตยกรรมจีนต่าง ๆ เมื่อชาวจีนอพยพมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยก็ได้นำความเชื่อเกี่ยวกับสัญลักษณ์มงคลจีนติดตัวมา เห็นได้จากการประดับสถาปัตยกรรมจีนอย่างวัดจีน รวมถึงศาลเจ้าจีนด้วยสัญลักษณ์มงคล เป็นต้น

ศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย เป็นหนึ่งในศาลเจ้าแต้จิ๋วที่มีความเก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย เนื่องจากมีป้ายหลักฐานจารึกของศาลเจ้าที่เขียนเป็นภาษาจีนว่าสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2201 ตรงกับสมัยอยุธยาตอนกลาง ตัวอาคารเป็นอาคารหลังเดียวขนาดย่อมที่สร้างตามแบบสถาปัตยกรรมจีนแต้จิ๋ว ภายในมีแท่นบูชาเทพเล่งบ๊วยเอี้ย และภรรยาเป็นแท่นประธาน มีการประดับสัญลักษณ์มงคลในบริเวณส่วนต่าง ๆ ของศาลเจ้า จากประตูทางเข้าเป็นอาคารที่สร้างเป็นทรงภูเขาตามประเพณีนิยมของชาวจีน หลังคาใหญ่ปูด้วยกระเบื้องเคลือบสีประดับด้วยมังกรปูนปั้นสองตัวหันหน้าเข้าหากัน และมีเสาพันรอบด้วยมังกรปูนปั้นทั้งสองฝั่ง ภายในมีบ่อเสื่อและบ่อมังกรที่ถือว่าเป็นสัตว์มงคลตามคติความเชื่อของชาวจีน นอกจากนี้ภายในยังเต็มไปด้วยลวดลายสัญลักษณ์มงคลต่าง ๆ ซึ่งเป็นคติความเชื่อของชาวจีนมาประดับตกแต่งเพื่อความเป็นสิริมงคล ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมทางด้านความเชื่อของชาวจีน

ศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ยตั้งอยู่บริเวณตลาดเก่าย่านเยาวราช ซึ่งเป็นย่านธุรกิจการค้า ภัตตาคาร ร้านอาหาร รวมไปถึงร้านค้าของชาวจีนโพ้นทะเลและของชาวไทยเชื้อสายจีน นอกจากนี้จะเป็นย่านการค้าที่มีความโดดเด่นแล้ว ยังเป็นแหล่งรวมวัฒนธรรมของชาวจีนที่ยังคงสืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนาน ชาวไทยเชื้อสายจีนบางส่วนได้ศึกษาหาความรู้และบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาลเจ้า รวมไปถึงการกราบไหว้เทพเจ้าและบรรพบุรุษในวันสำคัญ

ของคนในชุมชนบริเวณศาลเจ้า ศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ยจึงมีความสำคัญต่อชุมชนในหลายด้าน เช่น เป็นสถานที่ที่ให้ผู้คนในชุมชนคนสามารถมีความสัมพันธ์ร่วมกัน และเป็นสถานที่รวมกลุ่มของชาวจีนกลุ่มภาษาเดียวกันเพื่อเฉลิมฉลองและประกอบพิธีกรรมในเทศกาลต่าง ๆ ภายในศาลเจ้า เป็นต้น และเมื่อพิจารณาถึงรูปแบบศิลปกรรม ศาลเจ้าจีนจึงเสมือนเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นตัวตนของชาวจีนแต่ละกลุ่มภาษา โดยศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ยถือเป็นศาลเจ้าแบบดั้งเดิมตามโครงสร้างของสถาปัตยกรรมจีนโบราณ ซึ่งได้รับการสืบทอดมาจากชาวจีนแต่จีวที่ได้อพยพเข้ามายังประเทศไทย ที่เต็มไปด้วยความลวดลายเชิงสัญลักษณ์ตามความเชื่อของชาวจีน และยังได้รับความนับถือจากผู้ประกอบการค้าในบริเวณรอบ ๆ เป็นอย่างมากโดยนิยมกราบไหว้บูชาเพื่อความก้าวหน้าในกิจการของตนเอง โดยชาวจีนนิยมให้ความสำคัญลวดลายและสัญลักษณ์มงคลเป็นอย่างมาก จนกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจีนที่ได้รับการสืบทอดมาอย่างยาวนาน ซึ่งความเชื่อของชาวจีนเกี่ยวกับสัญลักษณ์มงคลที่ปรากฏในบริเวณศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ยนั้นส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับสัตว์มงคลและพันธุ์พฤกษาต่าง ๆ ที่สื่อความหมายถึงความเป็นสิริมงคล ในแต่ละลวดลายก็มักมีความหมายที่แตกต่างกันออกไปตามความเชื่อทางศาสนา โดยสัตว์มงคลที่ชาวจีนนิยมเคารพนับถือมากที่สุด คือ มังกร เนื่องจากชาวจีนมีความผูกพันกับมังกรอย่างยาวนาน และมีความเชื่อว่าคนจีนนั้นสืบเชื้อสายมาจากเผ่าพันธุ์แห่งมังกร มังกรในความหมายของคนจีนเป็นมากกว่าสัตว์ในตำนานหรือสัตว์วิเศษในพงศาวดาร มีความเชื่อว่าสัญลักษณ์ของมังกรจะนำความอุดมสมบูรณ์ ความรุ่งเรือง และความผาสุกมาให้แก่ตนเอง ในสมัยโบราณมังกรยังถูกใช้เป็นสัญลักษณ์แทนจักรพรรดิ ซึ่งสามัญชนไม่สามารถใช้สัญลักษณ์มังกรได้ ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่สมัยใหม่ ชาวจีนจึงล้วนนิยมในรูปลักษณ์ของมังกร ทำให้เกิดคติการสร้างลวดลายสัญลักษณ์ของมังกรกันอย่างแพร่หลาย จนสัญลักษณ์ของมังกรจึงถูกนำมาสร้างไว้ตามส่วนต่าง ๆ ของงานศิลปกรรมจีน รวมถึงเป็นที่นิยมนำมาสักการะบูชา และนำมาประดับตกแต่งตามส่วนต่าง ๆ ของบ้านเรือน

ศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย เป็นศาลเจ้าที่สร้างตามรูปแบบสถาปัตยกรรมจีนโบราณ และเต็มไปด้วยลวดลายที่มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ตามความคติความเชื่อของชาวจีน โดยผู้วิจัยมีความสนใจทำวิจัยเล่มนี้เพื่อศึกษาความหมายเชิงสัญลักษณ์ของลวดลายมงคลผ่านวัฒนธรรมทางความเชื่อของชาวจีน และคติความเชื่อที่สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวจีนโพ้นทะเลที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคติความเชื่อของชาวจีนโพ้นทะเลที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเกี่ยวกับสัญลักษณ์มงคลจีนที่ปรากฏในบริเวณศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย เขตสัมพันธวงศ์
2. เพื่อศึกษาความหมายของสัญลักษณ์มงคลและลวดลายมงคลต่าง ๆ ที่ปรากฏในบริเวณศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย เขตสัมพันธวงศ์

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้จากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงคติความเชื่อของชาวจีนโพ้นทะเลที่เกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์มงคลจีนที่ปรากฏในบริเวณศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย เขตสัมพันธวงศ์
2. ทำให้ทราบความหมายของสัญลักษณ์มงคลและลวดลายมงคลต่าง ๆ ที่ปรากฏในบริเวณศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

1.4.1 ศึกษาและวิเคราะห์ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของศาลเจ้าจีนในประเทศไทย

1.4.2 ศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับลวดลายสัญลักษณ์มงคลจีนในด้านคติความเชื่อ และด้านการสื่อความหมายผ่านศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะลวดลายสัญลักษณ์มงคลที่เป็นลวดลายสัตว์มงคลและลวดลายพันธุ์พฤกษาที่ปรากฏในบริเวณศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ยเท่านั้น

1.5 วิธีการศึกษา

1.5.1 ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ เช่น หนังสือ บทความ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ รวมไปถึงสื่อออนไลน์

1.5.2 เก็บรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ และถ่ายภาพลวดลายสัญลักษณ์ที่มีความเกี่ยวข้อง

1.5.3 วิเคราะห์ข้อมูลและเรียบเรียงผลการศึกษา

1.5.4 สรุปผลการศึกษา

บทที่ 2

การทบทวนแนวคิดและงานศึกษาที่เกี่ยวข้อง

2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรมจีนในประเทศไทย

2.1.1 การอพยพเข้าสู่ประเทศไทยของชาวจีน

กิตติ โล่พีเชรัตน์ (2560) เรียบเรียงหนังสือเรื่อง “ตำนานลูกหลานมังกรในแผ่นดินสยาม” เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการอพยพย้ายถิ่นฐานของชาวจีนเข้ามาในประเทศไทยในแต่ละยุคสมัยว่า ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) เป็นหนึ่งในช่วงเวลาที่ชาวจีนอพยพเข้ามาและเป็นการเปลี่ยนแปลงบทบาทของชาวจีนอย่างมากในประเทศไทย สืบเนื่องจากการร่วมกันลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริง (Bowring Treaty) ซึ่งเป็นสัญญาเปิดเส้นทางการค้าใหม่ระหว่างประเทศไทยกับสหราชอาณาจักรกับคณะของเซอร์จอห์น เบาว์ริง ภายหลังจากการลงนามข้อตกลงสนธิสัญญา ประเทศไทยได้มีการเปิดการค้าเสรีที่นับเป็นการเข้าสู่การค้าสมัยใหม่ ทำให้มีการเข้ามาของชาวต่างชาติเป็นจำนวนมากเพื่อทำการค้า บางส่วนได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ภายในประเทศ และชาวจีนคือหนึ่งในกลุ่มชาวต่างชาติที่ย้ายเข้ามาในประเทศไทยสนธิสัญญาเบาว์ริงได้เปลี่ยนแปลงบทบาทของชาวจีนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังเป็นการปฏิรูปชุมชนชาวจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยครั้งสำคัญ มีการจัดตั้งกลุ่มชุมชนและสังคมชาวจีนที่ต้องตามกฎหมาย โดยยึดหลักเกณฑ์สำคัญ 4 ประการในเบื้องต้นคือ ภาษาถิ่น ชื่อสกุล อุตสาหกรรม และกิจกรรมการกุศลเพื่อสังคม

อชิรัชญ์ ไชยพจน์พานิช (2561) เขียนหนังสือเรื่อง “ศาลเจ้าจีนในกรุงเทพฯ” เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิหลังของกลุ่มชาวจีนในกรุงเทพฯว่า การติดต่อเชื่อมสัมพันธ์การค้าระหว่างสองดินแดนประกอบกับปัจจัยอื่น ๆ เช่น ภัยแล้ง ภาวะความยากจนในจีน และนโยบายของประเทศที่ส่งเสริมให้ชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในสยาม ทำให้ชาวจีนจำนวนหนึ่งอพยพเข้ามายังประเทศไทย โดยเริ่มตั้งแต่สมัยสุโขทัย นอกจากนี้ยังปรากฏหลักฐานที่ทำให้ทราบว่าชาวจีนเข้ามาตั้งชุมชนในกรุงเทพฯแล้ว คือในช่วงพุทธศตวรรษที่ 22 หรือสมัยอยุธยาตอนกลาง หลังจากนั้นในสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์จึงมีชาวจีนอพยพเข้ามาอีกหลายระลอก โดยชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในกรุงเทพฯ นั้นมีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย เช่น ข้าราชการในราชสำนัก เจ้านายภาคีอากร ค้าขาย กะลาสี ช่างฝีมือ เกษตรกร และแรงงาน เป็นต้น

อภิชญา วงษ์ระวีวัฒน์ (2556) ทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบศิลปกรรมที่ปรากฏในศาลเจ้าแม่บัวเอี้ยเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร” กล่าวถึงการอพยพของชาวจีนโพ้นทะเลว่า การอพยพของชาวจีนโพ้นทะเลนั้นเกิดขึ้นมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานแล้ว ไม่เพียงแต่อพยพมายังประเทศไทยคำว่า ชาวจีนโพ้นทะเล ยังรวมถึงชาวจีนที่อพยพไปยังประเทศต่าง ๆ ที่อยู่ในแถบภูมิภาคเอเชีย เนื่องจากไทยเป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์ และคนไทยมีนิสัยโอบอ้อมอารี ไม่รังเกียจคนต่างชาติต่างภาษา ไม่เบียดเบียนหรือจำกัดสิทธิเรื่องการนับถือศาสนา ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชาวจีนพากันอพยพเข้าสู่ประเทศไทยเป็นจำนวนมาก โดยชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทย

ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณฝั่งตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศจีน ซึ่งสามารถจำแนกได้ตามกลุ่มภาษาทั้ง 5 ภาษา ได้แก่

- **ชาวจีนแต้จิ๋ว** มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เมืองแต้จิ๋ว รอบ ๆ เมืองซัวเถา มณฑลกว่างตุง ความเชี่ยวชาญทางการค้าขาย จนกลายเป็นผู้บุกเบิกการค้าของไทย ในเมืองไทยชาวแต้จิ๋วนิยมตั้งถิ่นฐานหนาแน่นในกรุงเทพฯ เป็นชาวจีนที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย
- **ชาวจีนแคะ** ไม่มีภูมิลำเนาที่แน่นอน แต่พบว่าอยู่กันมากในทางตอนใต้ของจีน ในบริเวณซานเหมิงถันตะวันออกและตะวันตกของมณฑลฮกเกี้ยนและมณฑลกว่างสี ไปจนถึงทางเหนือของมณฑลกว่างตุง เกาะฮ่องกง และเกาะไหหลำ
- **ชาวจีนกวางตุ้ง** เป็นประชากรส่วนใหญ่ของมณฑลกว่างตุงไปจนถึงทางตะวันออกของมณฑลกว่างสี โดยเขตที่มีผู้อพยพออกมามากคือเขตเมืองกวางโจว เป็นชาวจีนอพยพที่มีจำนวนไม่มากในกรุงเทพฯ
- **ชาวจีนฮกเกี้ยน** มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในมณฑลฮกเกี้ยน ชาวจีนฮกเกี้ยนที่เดินทางอพยพมาไทย ส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่ทางภาคใต้ มักทำกิจการเหมืองแร่
- **ชาวจีนไหหลำ** มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่เกาะไหหลำ ผู้อพยพส่วนใหญ่มาจากมณฑลเหอฉินฉางและมณฑลฉงชาน

การอพยพเข้ามาภายในประเทศของชาวจีนเริ่มต้นตั้งแต่สมัยอยุธยา โดยชาวจีนกลุ่มแรกที่เข้ามาเป็นชาวจีนกลุ่มที่พูดภาษาฮกเกี้ยน และภาษากวางตุ้ง กระจายตัวตั้งถิ่นฐานตามพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย ซึ่งการอพยพของชาวจีนมีระยะเวลาสืบเนื่องต่อกันมาจนถึงสมัยธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์

จากเอกสารทางประวัติศาสตร์ของ *หวงซูฟาง* นักวิชาการชาวจีน มีการสันนิษฐานว่า ราวพุทธศตวรรษที่ 22-24 ซึ่งตรงกับสมัยอยุธยาตอนปลาย ชาวจีนฮกเกี้ยนเป็นกลุ่มชาวจีนที่เดินทางเข้ามายังประเทศไทยมากที่สุด รองลงมาคือชาวจีนแต้จิ๋ว เมื่อล่วงสู่สมัยธนบุรีชาวจีนแต้จิ๋วกลายเป็นกลุ่มชาวจีนที่เข้ามาตั้งรกรากในประเทศไทยมากที่สุดและสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน จึงสอดคล้องกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ระบุว่าชาวจีนแต้จิ๋วเป็นกลุ่มคนที่เข้าร่วมกับสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชกอบกู้เอกราชของสยามจากพม่าได้สำเร็จ จนสามารถสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานี บริเวณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระเจ้า เมื่อ พ.ศ. 2310 หลังจากนั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) ได้สถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ พร้อมกับสถาปนากรุงเทพมหานครเป็นราชธานี เมื่อ พ.ศ. 2325 นอกจากนั้นยังโปรดเกล้าฯ ให้ชาวจีนโพ้นทะเลได้พากันอพยพเข้ามาตั้งหลักปักฐานในกรุงเทพมหานครเป็นจำนวนมาก ซึ่งนอกจากจะมีสาเหตุมาจากปัญหาทางการเมืองและเศรษฐกิจภายในจีนแล้ว ยังเกิดจากการแบ่งชนชั้นนำของสยามได้อาศัยแรงงานชาวจีนในการ “สร้างบ้านแปงเมือง” ควบคู่ไปกับการเป็น “ผู้แทน” ราชสำนักหรือทางการในการติดต่อค้าขายระหว่างสยามกับจีน ซึ่งชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในกรุงเทพมหานครในช่วงเวลานั้น ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่มี

ความชำนาญด้านการค้า การเดินเรือ การเพาะปลูก และได้เข้ามารับจ้างหรือประกอบอาชีพต่าง ๆ เช่น ชาวประมง พ่อค้าเร่ ผู้ประกอบการรายย่อย นักเดินเรือ ช่างฝีมือ ชาวนา กุฎี เป็นต้น (สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร, 2559)

2.1.2 ศิลปกรรมจีนในไทย

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย (2558) เขียนหนังสือเรื่อง “ความสัมพันธ์วัฒนธรรมไทย-จีน” เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปกรรมจีนว่า ในสมัยกรุงศรีอยุธยาศิลปกรรมจีนได้มีการปรากฏออกมามากขึ้น หลังจากที่ชาวจีนได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอย่างถาวร โดยปรากฏทั้งงานจิตรกรรมและประติมากรรม ซึ่งศิลปกรรมจีนเริ่มขยายวงกว้างขึ้นในช่วงสมัยรัชกาลที่ 2 และรัชกาลที่ 3 จนนักวิชาการกำหนดชื่อเรียกเฉพาะว่า **ศิลปกรรมแนวพระราชานิยมรัชกาลที่ 3** โดยศิลปกรรมจีนที่ปรากฏในไทยช่วงสมัยรัชกาลที่ 2 - รัชกาลที่ 3 สามารถจำแนกได้เป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

จิตรกรรม

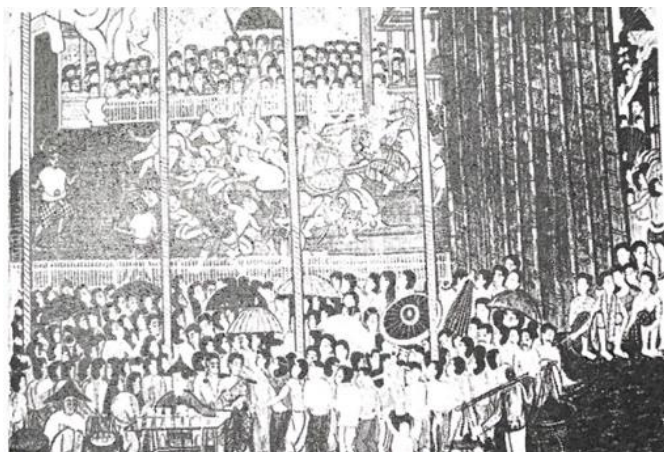
1. ภาพจิตรกรรมจีนที่สะท้อนความเป็นจีน เช่น ภาพอาคารหลังคาเก๋งจีน ที่ปรากฏภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องสามก๊ก ที่วัดบวรนิเวศ กรุงเทพฯ นอกจากนี้ยังปรากฏภาพธรรมชาติเขียนที่เป็นโขดเขา ต้นไม้ ซึ่งมีลักษณะเป็นภาพตกแต่งมากกว่าเขียนให้เหมือนจริง หรือภาพของตัวละครที่แต่งกายแบบจีนไว้ทางเปื้อยอย่างธรรมเนียมแมนจู (ราชวงศ์ชิง) ซึ่งถือเป็นการสะท้อนวิถีชีวิตชาวจีนในยุคนั้น

ภาพที่ 1: จิตรกรรมเรื่องสามก๊ก ที่วัดบวรนิเวศ กรุงเทพฯ
(ที่มา : หนังสือเรื่องความสัมพันธ์วัฒนธรรมไทย-จีน)

2.แสดงเรื่องราวพงศาวดารจีน ปรากฏเป็นภาพเขียนเรื่องสามก๊กในลักษณะที่เป็นแบบจีนอย่างครบถ้วน เช่น การแต่งกายหรือใบหน้าของตัวละคร สถาปัตยกรรม ฉากหรือส่วนประกอบต่าง ๆ รวมถึงเทคนิคการเขียนล้วนเป็นแบบจีน

3.แสดงขนบธรรมเนียมและการดำเนินชีวิตแบบจีน มักปรากฏร่วมกันกับภาพวิถีชีวิตของคนไทย ซึ่งเป็นการสะท้อนวิถีชีวิตของชาวจีนในยุคนั้น เช่น ภาพจีนหาบของขายหน้าโรงโขนที่คนดูส่วนใหญ่ในบริเวณนั้นเป็นคนไทย ดังที่ปรากฏที่พระที่นั่งทรงผนวช วัดเบญจมบพิตรฯ เป็นต้น

ภาพที่ 2 : จิตรกรรมในวัดเบญจมบพิตรฯ ชาวจีนหาบของขายคนไทย หน้าโรงมหรสพ

(ที่มา : หนังสือเรื่องความสัมพันธ์วัฒนธรรมไทย-จีน)

4.การใช้เทคนิควิธีการเขียนแบบจีน ที่เรียกว่า พู่กันหนวดหนู มีลักษณะเป็นพู่กันที่มีเส้นเล็กละเอียด ทำให้ภาพดูอ่อนหวาน นุ่มนวล โดยจิตรกรที่ใช้พู่กันหนวดหนูได้อย่างชำนาญและมีชื่อเสียงในหมู่ศิลปินไทยคือ ครู-คงแป๊ะ ศิลปินเชื้อสายจีนในเมืองไทยที่มีผลงานในสมัยช่วงรัชกาลที่ 3

5.การใช้สี เดิมจิตรกรไทยนิยมระบายสีพื้นเป็นสีแดง แต่ต่อมาได้เปลี่ยนมานิยมพื้นสีดำตามคติภาพเขียนจีน เช่นที่ปรากฏในบริเวณวัดโพธิ์ กรุงเทพฯ และวัดสุวรรณาราม ธนบุรี เป็นต้น

6.การใช้ลวดลายประดับเป็นภาพมงคล กล่าวคือเดิมจิตรกรฝาผนังของไทยนิยมเขียนลายดาวเพดานแบบภาพลายไทย แต่ต่อมาศิลปินบางท่านได้ผสมผสานการเขียนเป็นภาพสัญลักษณ์แบบจีนเข้ามาด้วย เช่น น้ำเต้า ค้างคาว หงส์ โดยเชื่อว่าภาพเหล่านี้เป็นเครื่องหมายที่สื่อถึงความเป็นสิริมงคล รวมถึงภาพเขียนตามประตู หน้าต่าง ที่ช่างไทยนิยมเขียนเป็นภาพเทพทวารบาลก็ได้มีการเปลี่ยนมาเป็นภาพเครื่องโต๊ะบูชาแบบจีน ซึ่งพบได้หลายวัดที่สร้างหรือปฏิสังขรณ์ในสมัยรัชกาลที่ 3 โดยที่มีชื่อเสียงมากปรากฏที่วัดกนิษฐาราม ธนบุรี

ภาพที่ 3 : ภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดภคินีนาถวรวิหาร ธนบุรี ตามคติและรูปลักษณ์แบบจีน
(ที่มา : หนังสือเรื่องความสัมพันธ์วัฒนธรรมไทย-จีน)

ประติมากรรม

งานประติมากรรมนูนสูงของจีนมักเป็นลายที่เกี่ยวกับทวารบาลของอุโบสถหรือวิหารเป็นลายดอกพุดตาน โดยลักษณะเหล่านี้ล้วนมีที่มาจากศิลปะจีน บ้างก็จำหลักรูปบานประตูเป็นทวารบาลที่เรียกว่า “เซี่ยวกาง” หรือเสี่ยวกางหรือเซี่ยวกาง และมีการปรับเปลี่ยนต่อมาจนกลายเป็นสิ่งที่เรียกว่าทวารบาลรูปเทวดาแบบไทย ทั้งเครื่องทรง (ของจีนเป็นเสื้อเกราะแบบจ้าว ของไทยจะเป็นผ้าลายแบบไทย) และอาวุธ (ของจีนเป็นง้าว ของไทยเป็นพระขรรค์หรือคimeter) ตัวเหยียบ (หรือตัวที่อยู่ใต้เท้าของทวารบาลของจีนมักเป็นกิเลน แต่ตัวเหยียบของไทยจะเป็นยักษ์หรือลิง) เช่น ประติมากรรมนูนสูง บานประตูของวัดสุทัศน์ฯ เป็นต้น

ภาพที่ 4 : ภาพประติมากรรมนูนสูง จำหลักไม้ รูปเซี่ยวกางหรือทวารบาลแบบจีน วัดนางชี ธนบุรี
(ที่มา : หนังสือเรื่องความสัมพันธ์วัฒนธรรมไทย-จีน)

สถาปัตยกรรม

ในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้เกิดรูปแบบทางสถาปัตยกรรมจีนที่เป็นโบสถ์วิหารของไทย ซึ่งแต่เดิมจะตกแต่งด้วยซ้อฟ้า ไบระกา หางหงส์ ที่นิยมมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาถึงรัชกาลที่ 2 จนมาถึงสมัยรัชกาลที่ 3 ทรงพิจารณาเห็นว่า การตกแต่งอาคารแบบไทยนั้นต้องใช้เครื่องไม้จำหลักลวดลายทั้งหน้าบัน ซ้อฟ้า คันทวย ทำให้มีอายุการใช้งานไม่นาน จึงทรงให้เปลี่ยนแปลงโดยตัดส่วนที่เป็นเครื่องไม้ ออก และใช้ปูนก่อหน้าบันเป็นรูปสามเหลี่ยมเรียบ ๆ รายละเอียดในกรอบหน้าบันเป็นลวดลายที่เกิดจากการประดับด้วยกระเบื้องเคลือบหลากสี หรือการใช้ถ้วยชามทั้งใบตกแต่งแทนที่ลวดลายอันเกิดจากการแกะไม้หรือลายปูนปั้น เช่น วัดราชโอรส วัดเศวตฉัตร วัดพระเชตุพนฯ วัดเทพธิดาราม เป็นต้น รูปแบบศิลปะกรรมดังกล่าวถือเป็นศิลปะที่ช่างจีนนำเข้ามาเผยแพร่ และนับเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 2 และ 3 ซึ่งนับว่าเป็นยุคทองยุคหนึ่งของงานศิลปกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

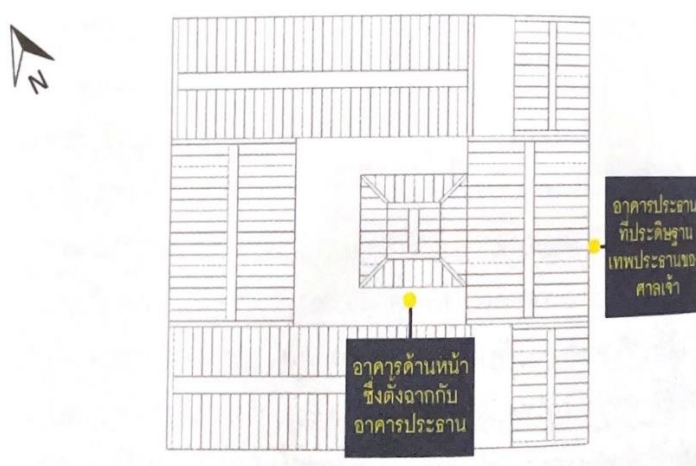
กุลศิริ อรุณภาคย์ (2553) เขียนหนังสือเรื่อง “ศาลเจ้า ศาลจีน ในกรุงเทพฯ” เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะจีนด้านสถาปัตยกรรมว่ารูปแบบอาคารและแผนผังของสถาปัตยกรรมจีนนั้นมีรูปแบบโดดเด่นและมีเอกลักษณ์ ซึ่งกลุ่มอาคารต่าง ๆ ของจีนไม่ว่าจะเป็นพระราชวัง วัด หรือศาลเจ้านั้นมีรูปแบบคล้ายคลึงกันทั้งหมด โดยสิ่งที่โดดเด่นคือหลังคาที่มีสีสันสดใส และมักนำสัตว์มงคลต่าง ๆ มาประดับเป็นเครื่องประดับบนหลังคา ซึ่งในเมืองไทยจะนิยมใช้หลังคาแบบที่เรียกว่า **ซานเหมินติง** แบบที่นิยมกันทางตอนใต้ของจีน หรือบริเวณที่เป็นถิ่นเดิมของชาวจีนโพ้นทะเลที่ได้อพยพเข้ามาในเมืองไทย หลังคาในลักษณะดังกล่าวจะประดับด้วยมังกรคู่ชูพระอาทิตย์หรือรูปหงส์คู่ชูดอกโบตั๋น ส่วนสันหลังคาที่แยกออกมาอีกชุดหนึ่ง นิยมประดับด้วยตุ๊กตาดาวจินรูปขุนพลและเซียน หรืออาจทำเป็นรูปใบไม้ม่วงที่ปลายหลังคา ส่วนสีของตัวอาคารจีนมักจะมีสีสันฉูดฉาด

อชิรัชญ์ ไชยพจน์พานิช (2561) เขียนหนังสือเรื่อง “ศาลเจ้าจีนในกรุงเทพฯ” กล่าวถึงเอกลักษณ์ร่วมกันของแผนผังอาคารสถาปัตยกรรมจีนในกรุงเทพฯ ทั้ง 5 กลุ่มภาษา โดยจำแนกได้ดังนี้

แผนผังอาคาร ศาลเจ้าจีนในกรุงเทพฯ แต่ละแห่งประกอบด้วยอาคารหลายหลัง โดยแผนผังของอาคารของศาลเจ้าจีนแต่ละกลุ่มภาษาในกรุงเทพฯ มีการจัดวางอาคารในลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยแนวแกนประธานประกอบด้วยอาคารทางเข้าหน้าสุด และอาคารประดิษฐานเทพเจ้าประธานของศาลเจ้านั้นอยู่ทางด้านหลัง ซึ่งการจัดวางกลุ่มอาคารในแนวแกนประธานที่พบในศาลเจ้าจีนของกรุงเทพฯ นั้นเหมือนกับแบบแผนที่พบได้โดยทั่วไปในสถาปัตยกรรมจีน โดยสามารถจัดได้ 3 แบบดังนี้

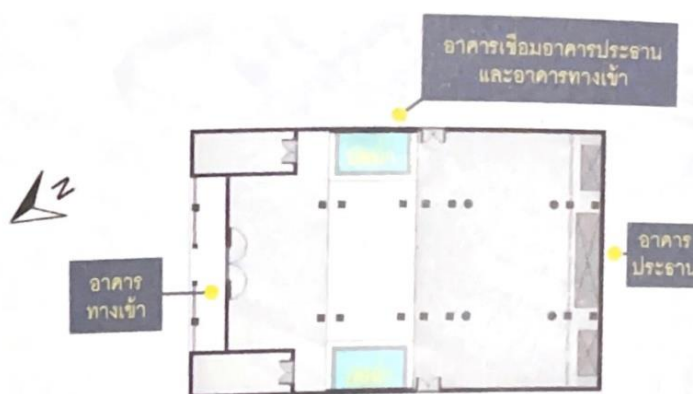
1.ผังตัวอักษรจีน “一” และ “三” ผังในรูปแบบแรกประกอบด้วยอาคาร 2 หลังบนแนวแกนหลัก เช่น ศาลเจ้ากวางตุ้ง ศาลเจ้าตีกดิน เป็นต้น ส่วนผังในรูปแบบที่สองประกอบด้วยอาคาร 3 หลัง เช่น ศาลเจ้าโรงเกือก ศาลเจ้าเจียวเองเปี้ยว เป็นต้น

2.ผังตัวอักษรจีน “**丁**” มีอาคารประธานที่ประดิษฐานเทพเจ้าประธาน 1 หลัง ด้านหน้ามีอาคารอีก 1 หลัง ซึ่งใช้ด้านกว้างเป็นด้านหน้าอาคาร อีกทั้งวางตัวในแนวตั้งฉาก และมีฐานต่อเนื่องกับอาคารประธาน เช่น ศาลเจ้าไต้ฮงกง ศาลเจ้าจู้โบ๋เนี้ยว เป็นต้น

ภาพที่ 5 : แผนผังศาลเจ้าจู้โบ๋เนี้ยว อาคารประธานและอาคารด้านหน้าจัดวางในผัง “**丁**”
(ที่มา : หนังสือเรื่องศาลเจ้าจีนในกรุงเทพฯ)

3.ผังตัวอักษรจีน “**工**” แผนผังลักษณะดังกล่าวปรากฏหลักฐานครั้งแรกในสมัยราชวงศ์ถัง ซึ่งประกอบด้วยอาคารประธานและอาคารทางเข้าจัดวางบนแนวแกนหลักของศาสนสถาน โดยแต่ละหลังใช้ด้านยาวเป็นด้านหน้าอาคาร และมีอาคารอีก 1 หลังซึ่งมีขนาดสั้นกว่าอาคารประธาน และอาคารประตูทางเข้า อาคารหลังดังกล่าวจะเชื่อมอาคารทั้งสองเข้าด้วยกัน เช่น ศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย ศาลเจ้าแม่ประตู เป็นต้น โดยผังดังกล่าวเป็นผังที่นิยมมากที่สุดในกลุ่มศาลเจ้าจีนในกรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 6 : แผนผังของศาลเจ้ากวนอู จัดเรียงแนวแกนบนแนวแกนประธานเป็นรูปตัว “**工**”
(ที่มา : หนังสือเรื่องศาลเจ้าจีนในกรุงเทพฯ)

โดยแผนผังทั้ง 3 แบบข้างต้น เป็นแผนผังที่พบได้โดยทั่วไปในศิลปะจีน โดยปรากฏทั้งในกลุ่มพระราชวัง ศาสนสถาน และที่อยู่อาศัย อีกทั้งยังมีพัฒนาการที่สัมพันธ์กันคือ เมื่อชาวจีนสร้างอาคารประธานบนแกนหลักก็จะสร้างอาคารที่วางขนานกับอาคารประธาน จึงทำให้เกิดผัง “二” และ “三” หลังจากนั้นจึงก่อสร้างอาคารบริวารหรือกำแพงต่อเนื่องจากอาคารประธาน ในลักษณะให้เกิดพื้นที่หรือลานโล่งตรงกลางระหว่างกลุ่มอาคาร เรียกว่า “ถึงยวน” หรือ “ยวนลั่ว” ซึ่งตรงกับคำว่า courtyard ในภาษาอังกฤษ ต่อมาช่างจีนมีการสร้างอาคารเพื่อทำหน้าที่เป็นฉนวนเชื่อมอาคารในแนวแกนประธานแต่ละหลัง จึงทำให้เกิดผังอีก 2 ลักษณะคือ “丁” และ “工”

อภิขญา วงษ์ระวีวัฒน์ (2556) ทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบศิลปกรรมที่ปรากฏในศาลเจ้าเล่าบ้วยเอี้ยเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร” กล่าวถึงรูปแบบศิลปกรรมที่ปรากฏในศาลเจ้าเล่าบ้วยเอี้ยว่าศาลเจ้าเล่าบ้วยเอี้ยเป็นศาลที่ถูกสร้างขึ้นโดยชาวแต้จิ๋วที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยมีรูปแบบศิลปกรรมที่ค่อนข้างคล้ายคลึงกับจีนในแถบมณฑลกวางตุ้งตะวันออก ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของชาวจีนแต้จิ๋วในเมืองจีน นอกจากนี้ยังรับรูปแบบศิลปกรรมของช่างฮกเกี้ยนเข้ามา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความผสมผสานกันระหว่างรูปแบบของสกุลช่าง ที่เกิดจากการอพยพเข้ามาของชาวจีนโพ้นทะเลที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน

2.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของศาลเจ้าจีนในประเทศไทย

2.2.1 กุลศิริ อรุณภาคย์ (2553) เขียนหนังสือเรื่อง “ศาลเจ้า ศาลจีน ในกรุงเทพฯ” กล่าวว่าเดิมศาลเจ้าถือเป็นเป็นศูนย์กลางของชุมชนชาวจีน ที่อาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่นในย่านสำเพ็ง เยาวราช เจริญกรุง รวมถึงย่านการค้าริมแม่น้ำเจ้าพระยา โดยนิยมรวมกลุ่มกันเฉพาะกลุ่มภาษาของตน ศาลเจ้าถือเป็นที่พึ่งทางใจของชาวจีนอพยพ และเป็นสถานที่ที่มีไว้ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เหมือนสมาคมของกลุ่มภาษานั้น ๆ เช่น สมาคมฮกเกี้ยนที่พัฒนามาจากศาลโจซือก่ง เป็นต้น นอกจากนี้ศาลเจ้ายังมีบทบาทคล้ายกับวัดพุทธศาสนาในเมืองไทย คือมีการอุปถัมภ์การศึกษาของบุตรหลานชาวจีน ด้วยการสร้างโรงเรียนขึ้น ต่อมาเมื่อมีการอยู่อาศัยปะปนกันมากขึ้น และมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติด้วยการแต่งงานข้ามกลุ่มภาษา ทำให้มีการเปิดโอกาสให้คนต่างกลุ่มภาษาเข้ามากราบไหว้ จนกลายเป็นศาลเจ้าของคนทุกกลุ่มภาษาไม่เพียงแต่เป็นศาลเจ้าของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

2.2.2 สุภาภรณ์ เมืองคำ (2560) ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าของชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วและฮกเกี้ยน กรณีศึกษา ศาลเจ้าในเยาวราช จังหวัดกรุงเทพมหานคร” กล่าวว่าชาวไทยเชื้อสายจีนได้ถือปฏิบัติประเพณีเทศกาลของบรรพบุรุษมาอย่างต่อเนื่อง เมื่อถึงช่วงเทศกาลจะจัดให้มีกิจกรรมโดยพร้อมเพรียงกันและยึดมั่นในวัฒนธรรม

ของตนอย่างแน่นอน โดยศาลเจ้าเป็นสถานที่ที่คนไทยเชื้อสายจีนทุกกลุ่มภาษาใช้จัดกิจกรรมในเทศกาลต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่จะเป็นเทศกาลประจำปีที่สำคัญของชาวไทยเชื้อสายจีน ได้แก่

- **เทศกาลตรุษจีน** ถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ตามประเพณีของชาวจีนแผ่นดินใหญ่และชาวจีนทั่วโลก ซึ่งจะมีการเฉลิมฉลองกันทั่วโลก โดยเฉพาะชุมชนขนาดใหญ่ของคนจีนในประเทศต่าง ๆ เช่น ในพื้นที่เยาวราชก็มีการจัดงานเทศกาลตรุษจีนตามศาลเจ้าต่าง ๆ นอกจากนั้นชาวไทยเชื้อสายจีนยังนิยมไหว้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วในช่วงเทศกาลตรุษจีน และไหว้เทพเจ้าตามศาลเจ้าต่าง ๆ เช่น ศาลเจ้าไต่ฮงกง หรือมูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง นอกจากการมาไหว้พระขอพรที่ศาลเจ้าแห่งนี้แล้ว ยังมีการแจกขนมสาकुมุงคลให้แก่คนที่มาไหว้ขอพรเป็นจำนวนมาก เพราะเชื่อว่าถ้ารับประทานสาकुมุงคลจะเป็นสิริมงคลขึ้นกับชีวิตและเพื่อความสามัคคีกลมเกลียว นอกจากนี้ยังมีการทำบุญโคมไฟเพื่อเป็นสิริมงคล และเสริมดวงชะตา เป็นต้น
- **เทศกาลหยวนเซียว** เทศกาลหยวนเซียวหรือหงวนเซียว ตามสำเนียงจีนแต้จิ๋ว เป็นเทศกาลเฉลิมฉลองส่งท้ายเทศกาลตรุษจีน โดยมีการจัดขึ้นหลังเทศกาลตรุษจีน 15 วัน ซึ่งครอบครัวชาวจีนจะชวนมารับประทานขนมบัวลอย และออกไปเดินชมโคมไฟที่ประดับตามอาคารบ้านเรือน เพื่อความสว่างไสวของชีวิต โดยศาลเจ้าชาวจีนแต้จิ๋วในพื้นที่เยาวราช เช่น ศาลเจ้าไต่ฮงกง ก็มีการจัดพิธีบูชาเทพเจ้าด้วยขนมหวานชนิดต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะเป็นน้ำตาลที่ปั้นเป็นรูปต่าง ๆ ให้ผู้ที่ศรัทธาเข้าไปไหว้เทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพนับถือ โดยเชื่อว่าจะทำให้ค้าขายร่ำรวย มั่งคั่ง และเจริญรุ่งเรือง
- **เทศกาลกินเจ** ถือเป็นหนึ่งวัฒนธรรมอันเก่าแก่ของชาวจีนที่มีการปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพกาล ซึ่งเทศกาลจะเริ่มขึ้นทุกวันที่ 29 หรือ 30 เดือน 8 ถึงวันที่ 9 เดือน 9 ตามปฏิทินจันทรคติของจีนเป็นวันเทศกาลกินเจของชุมชนชาวจีนในประเทศไทย ซึ่งในสังคมจีนแผ่นดินใหญ่นั้นกลับไม่มีเทศกาลดังกล่าว เนื่องจากเทศกาลกินเจมีการเผยแพร่สู่เมืองไทยเพราะชาวแต้จิ๋วที่อพยพจากฮกเกี้ยนได้นำมาเผยแพร่อีกทอดหนึ่ง โดยศาลเจ้าแต้จิ๋วในพื้นที่เยาวราชก็มีการจัดเทศกาลกินเจขึ้น มีการจัดตั้งโรงทานบริการอาหารเจพร้อมน้ำดื่มให้แก่ผู้ที่ถือศีลกินเจแต่งชุดขาวและบุคคลทั่วไป พิธีในเทศกาลกินเจจะเริ่มจากการอัญเชิญก๊วยอ้วงฮุกโจ้วเปิดมณฑลพิธีงานเทศกาลกินเจ จากนั้นมีการสวดพระพุทธรมณต์ สวดมนต์ถวายพุทธบูชาถึงฮุกต่อมามีการประกอบพิธีเวียนธูปในศาลเจ้า พิธีลอยกระทง แล้วจึงมีการประกอบพิธีทิ้งกระดาษ โปรยทานและพิธีส่งเทพเจ้าและเทพยดา พร้อมทั้งปิดมณฑลพิธีงานเทศกาลกินเจ
- **เทศกาลสารทจีน** ชาวจีนนิยมจัดพิธีทิ้งกระดาษโปรยทาน หรือการเซ่นไหว้ดวงวิญญาณไม่มีญาติเป็นการโปรยทานแก่สัมภเวสีและคนยากจนที่มีชีวิต ซึ่งจะจัดช่วง

วันนี้หรือก่อนหลังจากวันสารทจีนในช่วงเดือน 7 นับเป็นเทศกาลที่มีสำคัญรองมาจากเทศกาลตรุษจีน โดยถือเป็นงานมหากุศล เป็นการแจกทานให้สัมภเวสี มีการเช่นไหว้อาหารจำนวน 10 อย่าง นอกจากนั้นยังมีการไหว้ด้วยเสื้อผ้ากระดาษ กิมจั้ว หรือกระดาษเงิน กระดาษทอง ชาวจีนเชื่อว่าปริมาณของไหว้จะต้องมีปริมาณเท่ากันทุกปี หากปริมาณไม่เท่ากันจะเกิดสิ่งที่ไม่เป็นมงคลขึ้น โดยศาลเจ้าที่มีการจัดพิธีทั้งกระดาษ เช่น ศาลเจ้าเล่าปุนเถ้า ศาลเจ้าไต้ฮงกง เป็นต้น

2.2.2 พรพวรรณ จันทโรนานนท์ (2546) เขียนหนังสือเรื่อง “วิถีจีน” กล่าวถึงสาเหตุของการสร้างศาลเจ้าจีนในประเทศไทย และความสำคัญของศาลเจ้าที่มีต่อชุมชนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. **สร้างเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจ** เนื่องจากการเดินทางออกจากประเทศของชาวจีนในสมัยก่อนเต็มไปด้วยความอันตรายและความยากลำบาก เช่น การเดินทางในแม่น้ำหมิ่นเจียง ซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญของมณฑลฮกเกี้ยนที่ออกสู่มหาสมุทรได้ การเดินทางในแม่น้ำสายนี้เต็มไปด้วยความอันตราย ทำให้ผู้คุมเรือก่อนออกเดินทางในแม่น้ำสายนี้จะต้องเตรียมชื่อของเพื่อเซ่นไหว้เทพแห่งน้ำก่อนออกเดินทาง เรียกว่า เทพผู้ทำให้คลื่นสงบ ส่วนผู้โดยสารนั้นก่อนจะลงเรือมักจะอัญเชิญเทพที่ตนกราบไหว้ที่บ้านเพื่อเป็นเครื่องลางป้องกันอันตราย และเมื่อถึงจุดหมายอย่างปลอดภัยจึงมีการสร้างศาสนสถานขึ้นเพื่อประดิษฐานรูปเคารพ เพื่อแสดงถึงความสำนึกบุญคุณของเทพเจ้าที่ปกป้องให้ตนปลอดภัยจากการเดินทาง เช่น ศาลเจ้าเจี่ย เทพธิดาของชาวจีนแคะ (ค.ศ. 1968) ที่ซอยวัดจันทร์ประดิษฐาราม เขตภาษีเจริญ เป็นต้น

2. **สร้างตามความเชื่อและประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ** นอกจากศาลเจ้าจะเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์แล้วยังใช้เป็นที่พักบพิตรกรรมทางศาสนา เนื่องในงานฉลองเทศกาลหรืองานสารทประจำปี กล่าวได้ว่าศาลเจ้ามีความสำคัญต่อแบบแผนในการดำรงชีวิตของชาวจีนเป็นอย่างมาก ดังนั้นการตั้งชื่อของศาลเจ้ายังคงตั้งชื่อตามศาลในหมู่บ้านของตนที่ประเทศจีน เช่น ศาลเจ้าซำซวกักอ้วง (三山国王) ของหมู่บ้านซ่งลิมโจ้ว (แต้จิ๋ว)

3. **สร้างเพื่อเป็นศาลเจ้าประจำตระกูล** การสร้างศาลเจ้าประจำตระกูลมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ เพื่อใช้เป็นที่กราบไหว้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว โดยพระมหากษัตริย์ก็มีศาลเจ้าประจำราชวงศ์ที่เรียกว่า ไท่เมี้ยว เช่นกัน ทั้งนี้ในกรุงเทพฯ ปรากฏไท่เมี้ยวหรือศาลเจ้าประจำตระกูลอยู่มากมาย เช่น ศาลเจ้าแซ่ซิมของชาวฮกเกี้ยน ตระกูลแซ่ซิม เป็นต้น

4. **สร้างตามความนิยม** จะเห็นได้ว่าพื้นที่ในตลาดเกือบทุกที่ในกรุงเทพมหานคร จะต้องมีการสร้างศาลเจ้าประจำตลาด โดยทั่วไปจะเป็นศาลขนาดเล็ก และเทพภายในศาลที่ประดิษฐานเป็นเทพประธานมักเป็นเทพปูนเถ่ากง (本頭公) หรือในบางพื้นที่มีเทพธิดาเทียนโหว เช่น ศาลเจ้าแม่ทับทิมที่ตลาดแสงทิพย์ พระโขนง, เทพไต่ฮงจินยั้ง ที่ตลาดซอยภาวนา ตลาดพร้าว, เทพลิงโตทองที่ตลาดพลานนก ธนบุรี เป็นต้น นอกจากนี้ยังกล่าวกันว่าตลาดที่สร้างขึ้นครั้งแรกในแคว้นของชาวจีน คือ ตลาดเจ้าสาวเนียม ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 กิจการในตลาดเจริญรุ่งเรืองเป็น

อย่างมาก เนื่องจากในตลาดมีการสร้างศาลเจ้าขึ้นเพื่อเป็นศาลเจ้าประจำตลาด ทำให้ต่อมาเมื่อมีการสร้างตลาดจะมีการสร้างศาลเจ้าประจำตลาดขึ้นด้วย

5. สร้างด้วยความศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ การสร้างศาลเจ้าด้วยความศรัทธาเริ่มแรกเกิดจากแทนบูชาและรูปเคารพที่บ้าน เมื่อเกิดการแสดงปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ของเทพผ่านคนทรง ทำให้ผู้ที่มากราบไหว้พบเห็นมากขึ้น จึงทำให้เกิดความเชื่อถือและศรัทธา เช่น ศาลเจ้าจี้กง และศาลเจ้าเหิงเจีย ที่ริมคลองประปาบางซื่อ เป็นต้น

6. สร้างเพื่อการแก้บนและการค้า เนื่องจากชาวจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยส่วนใหญ่มีการประกอบธุรกิจการค้า จึงเกิดการไหว้เพื่อขอให้ตนเจริญก้าวหน้าในธุรกิจ คนจีนส่วนใหญ่จึงมีการบนด้วยการสร้างศาลเจ้าขึ้น ศาลเจ้าที่เกิดจากการบน เช่น ศาลเจ้าพระยาบางพลัด (本頭公廟) ค.ศ. 1982 และศาลเจ้าตลาดหมอซิด (本頭公廟) ส่วนการสร้างศาลเจ้าเพื่อการค้า เนื่องจากคนที่มีจิตศรัทธาเข้าไปกราบไหว้จำนวนมาก ทำให้เจ้าของศาลได้อาศัยค่าธูปเทียนและเงินทำบุญมาปรับปรุงศาลเจ้าให้ดีขึ้น นอกจากนี้เมื่อต้องการให้มีผู้มาทำบุญและผู้มากราบไหว้มากขึ้น เจ้าของศาลจึงต้องเพิ่มรูปเคารพมากขึ้นตามความประสงค์ของผู้ที่มากราบไหว้ เช่น ศาลเจ้าเสินเซียงเมี่ยว ที่ตรอกจันทร์สะพาน 2

โดยความสำคัญของศาลเจ้าที่มีต่อชุมชนในด้านต่าง ๆ สามารถจำแนกเป็นด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้

- **ความสำคัญของศาลเจ้าที่มีต่อชุมชนทางด้านศาสนา** ชาวจีนในเมืองไทยมีความยึดมั่นในความเชื่อดั้งเดิม จึงทำให้ศาลเจ้ามีความสำคัญต่อชาวจีนเป็นอย่างมาก ชาวจีนนิยมไปชุมนุมกันที่ศาลเจ้าในช่วงที่มีงานเทศกาลหรืองานฉลอง ทำให้ศาลเจ้ามีบทบาทต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนมากยิ่งขึ้น ในหนึ่งปีศาลเจ้าในเมืองไทยจะมีการจัดงานหลายครั้งดังนี้
 1. วันสารท ทิ้งกระจาด เดือน 7
 2. วันเทศกาลหยวนเซียว เดือน 1
 3. วันฉลองตอบแทนบุญคุณเทพปลายปี
 4. วันฉลองวันเกิดเทพ ผู้เป็นประธานของศาล
 5. วันฉลองวันเกิดเทพชั้นรองในศาล
 6. วันเทศกาลกินเจ เดือน 9
 7. วันฉลองวันสร้างศาลเจ้า
 8. วันระลึกถึงวันตายของเทพ ผู้เป็นองค์ประธานของศาลเจ้า
- สำหรับการแก้บนของชาวจีนในกรุงเทพฯ สมัยรัชกาลที่ 5 มีการจัดแก้บนประเพณี เช่น ชาวจีนแต่จีว มีการจัดแก้บนเจ้าเล้าปูนเกล้าของศาลเจ้าเก่าเป็นประจำทุกปี ชาวจีนแคะจัดแก้บนอั้งเมี่ยวของศาลเจ้าโรงเกือก

เป็นประเพณีทุก 3 ปี แต่ในปัจจุบันภายในกรุงเทพฯ ไม่มีการแห่เจ้า ดังกล่าวแล้ว

- **ความสำคัญของศาลเจ้าต่อชุมชนทางด้านสังคมและการศึกษา**

ในศตวรรษที่ 19 ศาลเจ้าของชาวจีนกลุ่มภาษาต่าง ๆ ได้กลายเป็นศูนย์กลางแห่งการประสานงานของชาวจีนในเมืองไทย โดยมีหน้าที่เสมือนเป็นสมาคมของชาวจีนกลุ่มภาษานั้น ๆ สมาคมต่าง ๆ ต่างก็มีวิวัฒนาการมาจากศาลเจ้า เช่น สมาคมฮกเกี้ยน ก่อตั้งมาจากศาลเจ้าโจวซือกัง สมาคมไหหลำ ก่อตั้งมาจากศาลเจ้าเจียวเอ็ง เขตบางรัก เป็นต้น ต่อมาชาวจีนคำนึงถึงการศึกษาของบุตรหลานตนเอง จึงได้เริ่มก่อตั้งโรงเรียนขึ้นโดยอาศัยเจ้าเป็นผู้อุปถัมภ์

- **ความสำคัญของศาลเจ้าต่อชุมชนทางการบันเทิง ในสมัยรัชกาลที่ 6**

ศาลเจ้าเก่าเป็นสถานที่ที่ชาวบ้าน เข้าไปหาความสำราญ จากการฟังการเล่าเรื่องทางวรรณคดีโบราณ นิทานพื้นบ้าน เทพนิยาย ซึ่งชาวจีนเรียกว่า ชิวชู (说书) นอกจากนั้น งานบันเทิงที่ฉลองในงานเทศกาลของศาลเจ้าอีกอย่างหนึ่ง คือ การแสดงจิว ซึ่งเป็นงานแสดงที่ชาวจีนสามารถรับชมได้ปีละครั้ง นอกจากนี้ยังเป็นมูลนิธิเพื่อช่วยเหลือชาวจีนยากจนในเขตนั้น ๆ เป็นต้น (พรพรรณ จันทโรนานนท์ 2546: 87-89)

2.2.3 อชิรัชญ์ ไชยพจน์พานิช (2561) เขียนหนังสือเรื่อง “ศาลเจ้าจีนในกรุงเทพฯ” เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างศาลเจ้ากับชุมชนว่าการสร้างศาลเจ้านอกจากจะเป็นที่ประดิษฐานของเทพเจ้าที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนแล้ว ยังมีบทบาทสำคัญอื่น ๆ ต่อชุมชนด้วยกันหลายด้าน ประการแรกคือเป็นสถานที่ที่ให้ผู้คนในชุมชนบริเวณโดยรอบเชื่อมสัมพันธ์กัน เช่น การรวมตัวเพื่อฉลองวันประสูติของเทพเจ้าภายในศาลเจ้า หรือเพื่อช่วยเหลือชาวจีนอพยพที่ประสบความยากลำบากด้วยตนเอง ต่อมารวมกลุ่มเพื่อการช่วยเหลือในจุดประสงค์ดังกล่าวทำให้ศาลเจ้ากลายเป็นสมาคมและมูลนิธิในหลาย ๆ แห่ง เช่น สมาคมไหหลำที่เริ่มก่อตั้งมาจากศาลเจ้าเจียวเอ็งเปี้ยวในเขตบางรัก และมูลนิธิปอเต็กตึงที่ได้พัฒนามาจากศาลเจ้าไต้ฮงกง นอกจากนี้ศาลเจ้ายังเป็นสถานที่ที่ให้การศึกษาแก่บุตรหลานของชาวจีน เช่น โรงเรียนเผยอิง ที่เกิดขึ้นจากการอุปถัมภ์ของศาลเจ้าเล่าปุนเถ้ากง อีกทั้งศาลเจ้ายังให้ความบันเทิงแก่ชุมชนในด้านความบันเทิง เช่น การจัดแสดงจิวในเทศกาลต่าง ๆ เป็นต้น

2.2.4 เจษฎา นิลสงวนเดชะ (2561) เขียนบทความเรื่อง “ศาลเจ้าจีน: ศรัทธาสถานในสังคมไทย” เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับศาลเจ้าจีนในสังคมไทยว่าศาลเจ้าจีนเป็นศาสนสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นสัญลักษณ์ความศรัทธาของผู้คนเข้ามากราบไหว้เทพเจ้าที่ตนศรัทธาและเคารพนับถือ ทำให้ศาลเจ้าเป็นที่ยอมรับของผู้คนที่ศรัทธาจำนวนมาก พิธีกรรมต่าง ๆ ภายในศาลเจ้าสะท้อนให้เห็น

ถึงความเชื่อคนชนชาวจีนได้อย่างชัดเจน เป็นศาสนสถานที่มีความสำคัญ และมีความผูกพันกับชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนอย่างแนบแน่น ขณะเดียวกันก็นำความหมายทางวัฒนธรรมของศาลเจ้ามายึดถือเป็นศาสนสถานที่มีความเป็นสิริมงคล โดยนำความเชื่อและความศรัทธาของศาลเจ้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งผลให้ศาลเจ้าจีนมีบทบาทสำคัญในการสืบทอดความคิดด้านคติความเชื่อ ธรรมเนียมปฏิบัติ และพิธีกรรม สามารถทำให้คนในชุมชนเกิดความภูมิใจในวัฒนธรรมของตน

2.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์มงคลจีน

2.3.1 ความเชื่อและศาสนาของชาวจีน

พรพวรรณ จันทโรนานนท์ (2546) เขียนหนังสือเรื่อง “วิถีจีน” เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนาของชาวจีนว่า ชาวจีนมีความเชื่อที่หลากหลายตั้งแต่ความเชื่อพื้นถิ่นของกลุ่มชนชาติต่าง ๆ ศาสนาเต๋าที่เกิดมาจากความไม่เข้าใจธรรมชาติ และศาสนาพุทธที่แพร่กระจายมาจากอินเดียเข้าสู่ประเทศจีนในสมัยราชวงศ์ฮั่น โดยชาวจีนมีความเชื่อเรื่องเทพเจ้าเช่นเดียวกับชนชาติอื่น ๆ แหล่งกำเนิดของเทพเจ้าของชาวจีน นอกจากจะมาจากความไม่เข้าใจปรากฏการณ์ของธรรมชาติแล้วยังมีเทพเจ้าจากศาสนาเต๋า และพระโพธิสัตว์จากศาสนาพุทธ คำสอนของขงจื้อก็เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดเทพเจ้าต่าง ๆ เช่นเดียวกัน

ความเชื่อทั้งสามนี้ได้เริ่มมีการผสมผสานกันจนได้อย่างชัดเจนในสมัยราชชยวน (ค.ศ. 1271 – 1368) ในความเชื่อของชาวจีน นอกจากจะมีเทพที่เกิดจากความเชื่อทั้งสามดังกล่าวแล้ว ยังมีเทพประจำท้องถิ่นที่เรียกกันว่า ตั้ฟงเสิน (地方神) กล่าวคือชาวจีนจีนกลุ่มภาษาต่างกันจะนับถือเทพประจำท้องถิ่นที่แตกต่างกันออกไป เช่น ชาวแต้จิ๋วจะนับถือเทพมังกรเขียว (青龙爷) ชาวจีนฮกเกี้ยนนับถือโจวซือกง (租师公) ชาวไหหลำนับถือเจ้าแม่จួយโบายเนี้ยว (水尾圣娘) เป็นต้น

กุลศิริ อรุณภาคย์ (2553) เขียนหนังสือเรื่อง “ศาลเจ้า ศาลจีนในกรุงเทพฯ” กล่าวถึงความเชื่อและการนับถือศาสนาของชาวจีนว่า ความเชื่อและการนับถือศาสนาของชาวจีน สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มสำคัญ ดังนี้

- **ลัทธิขงจื้อ** คำสอนของลัทธิขงจื้อถือเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมจีน โดยลัทธิขงจื้อถือกำเนิดโดยขงจื้อ นักปราชญ์ชาวจีนที่มีชื่อเสียงและมีชีวิตอยู่ในราวก่อน พ.ศ. 8 ถึง พ.ศ. 64 ซึ่งมีผลงานทางปรัชญาจำนวนมาก เช่น คำสอนที่เน้นไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้น้อยกับผู้ใหญ่ การอยู่ร่วมกันในสังคม ความกตัญญู และหน้าที่ของแต่ละบุคคลที่ต้องปฏิบัติอย่างถูกต้องและดีงาม ขงจื้อจึงได้รับการเคารพนับถือตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น และกำหนดให้มีพิธีเช่นไหว้ขงจื้อเป็น

ประจำ โดยเทพเจ้าในลัทธิขงจื้อที่เป็นที่รู้จักคือ **เทพกวนอู** ซึ่งเน้นการสั่งสอนเรื่องความซื่อสัตย์ ซึ่งเป็นคำสอนสำคัญของขงจื้อ

- **ศาสนาเต๋า** เป็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวจีนผสมเข้ากับความเชื่อเรื่องพ่อมดหมอผี และเน้นการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติ โดยมี เหลาจื้อ เป็นศาสดา และมีเทพสูงสุด 3 องค์ คือ เทพหยวนสื่อเทียนจุน หลิงเป่าเทียนจุนหรือเง็กเซียนฮ่องเต้ ใต้สิ่งเหล่านี้ โดยคนจีนในกรุงเทพฯ นับถือศาสนาเต๋าสัมกับความเชื่อพื้นถิ่นมากกว่าความเชื่ออื่น ๆ เนื่องจากเป็นความเชื่อที่ใกล้ชิดกับวิถีชีวิต
- **ศาสนาพุทธ** นิกายมหายาน ศาสนาพุทธได้ผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมของขงจื้อและเต๋า และให้ความสำคัญกับพระโพธิสัตว์ที่ทรงสั่งสมบำเพ็ญคุณงามความดี และเปี่ยมไปด้วยความเมตตา ซึ่งมีความหมายนั้นตรงกับชื่อของนิกาย “มหายาน” นิกายมหายานจึงเน้นเรื่องคุณธรรม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ตามแนวทางของพระโพธิสัตว์ โดยเทพที่ได้รับการเคารพนับถือของนิกายมหายาน คือ เจ้าแม่กวนอิม และนิยมประดิษฐานรูปเคารพไว้เพื่อกราบไหว้

นวรรตน์ ภักดีคำ เขียนบทความเรื่อง “สัญลักษณ์สิริมงคลอย่างจีน” กล่าวว่า การนำสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาเป็นสัญลักษณ์สิริมงคลของชาวจีนนั้นล้วนเป็นสิ่งที่มีความหมาย และสามารถอธิบายได้เนื่องจากส่วนใหญ่มีที่มาเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ เช่น พืชผล สัตว์ สิ่งของต่าง ๆ นำมาใช้เป็นสัญลักษณ์แทนคำสิริมงคล เป็นต้น ซึ่งมีความนิยมสืบเนื่องกันมาอย่างยาวนานตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซาง (ประมาณ 1711-1066 ก่อนคริสตกาล) ระบบสัญลักษณ์สิริมงคลของจีนจึงมีอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้นชาวจีนจึงนิยมหาสิ่งที่เป็นสิริมงคลเพื่อเสริมโชคลาภและความยั่งยืน

สัญลักษณ์มงคลจีนสามารถจำแนกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

การใช้ภาพบุคคลเป็นสัญลักษณ์สิริมงคล

ภาพบุคคลที่ใช้แทนสัญลักษณ์มงคลจีน มักจะเป็นภาพของเทพเจ้าต่าง ๆ ที่ชาวจีนนับถือ เช่น ภาพพระเจ้าผู้มีอายุยืนยาว กล่าวกันว่าภาพของพระเจ้าผู้มีอายุยืนยาวนี้มีที่มาจาก **เล่าจื้อ** ซึ่งเป็นชาวบ้านจู่เหรินลี เมืองกุ่เสียน รัฐจู่ เล่าจื้อถือเป็นนักปราชญ์โบราณของจีน ต่อมาถูกตีความว่าเป็นผู้ก่อตั้งลัทธิเต๋า โดยกล่าวว่า เล่าจื้อ มีอายุถึง 300 ปี อยู่ในสมัยราชวงศ์จู้ (ศตวรรษที่ 11-256 ปีก่อนคริสต์ศตวรรษ) เชื่อกันว่าเมื่อตอนที่เกิดนั้นมีผมสีขาว หน้าผากโหนกนูน หูยาว และคิ้วยาว จมูกกว้าง ปากกว้างใหญ่ และมีริมฝีปากหนา มีรอยย่นอยู่บนหน้าผาก มีจิตใจสงบและไม่ทำอะไรที่ผิดฝืนธรรมชาติ ผู้คนในรุ่นต่อ ๆ มาจึงพากันบูชาเนื่องจากเห็นว่าเขามีอายุยืนยาว และนิยมขอให้ผู้มีอายุยืนยาวเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังปรากฏภาพของพระเจ้าแห่งความสุขที่ผู้คนนิยมกราบไหว้บูชาในบ้านเรือน โดยลักษณะใบหน้าของเทพเจ้าแห่งความสุขนั้นจะเต็มไปด้วยความเมตตากรุณา สวมเสื้อสีแดง คาดเข็มขัดหยกถักลายมังกร สวมรองเท้าแบบในราชสำนัก

ในมือเต็มไปด้วยขามใส่ทอง โดยแสดงให้เห็นถึงความมั่งคั่ง เป็นต้น (เออ อึ้งซุย, เออ ชูจิง, 2556: 15-22)

การใช้ภาพผลไม้ ต้นไม้ พันธุ์พฤกษาเป็นสัญลักษณ์

ต้นไม้ ดอกไม้ และผลไม้ของจีนมีหลายประเภทมีชื่อและลักษณะเฉพาะที่สอดคล้องกับคำที่มีความหมายสิริมงคล ชาวจีนจึงนิยมนำพืชพรรณเหล่านี้มาใช้เป็นสัญลักษณ์สิริมงคลจีน เช่น ทับทิม ชาวจีนเชื่อว่าทับทิมเป็นสัญลักษณ์ของการมีลูกหลาน เนื่องจากคำว่า **ทับทิม** ในภาษาจีนออกเสียงเหมือนกันกับคำอ่าน รุ่นอายุหลายรุ่นติดต่อกัน นอกจากนี้ผลไม้ เช่น ทับทิม พีช และส้ม เป็นพืชหลักสามอย่างที่เมื่อนำเอามารวมกัน มักสื่อความหมายถึงการมีลูกมากขึ้น มีความสุขมากขึ้น และมีชีวิตยืนยาวขึ้น โดยเป็นที่รู้จักกันว่าเป็นยอดผลไม้หม่ามงคลทั้งสาม เช่นเดียวกับต้นสนและต้นอ้อยที่มีความหมายถึงการมีลูกหลานและมีชีวิตยืนยาว และยังเป็นไม้มงคลป้องกันสิ่งชั่วร้ายไม่ให้เข้ามารบกวนที่พักอาศัย เป็นต้น (เออ อึ้งซุย, เออ ชูจิง, 2556: 69-71)

การใช้ภาพสัตว์เป็นสัญลักษณ์สิริมงคล

สำหรับชาวจีนนั้นถือว่ามังกรเป็นสัตว์ที่มีความเป็นมงคลเป็นอย่างมาก และมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่หลากหลาย ในสมัยก่อนชาวจีนสามารถจำแนกมังกรได้เป็นสี่ประเภท ได้แก่ **เทียนหลง** (มังกรฟ้า) เป็นสัญลักษณ์ของอำนาจการเกิดของสวรรค์, **เลินหลง** (มังกรเทพ) เป็นมังกรที่สามารถทำให้ฝนตก, **ตี้หลง** (มังกรโลกซึ่งปกครองน้ำพุ และสายน้ำ), **ฝูจิ่งหลง** (มังกรเผ่าทรัพย์) นอกจากนี้ยังมี**หลงหวาง** หรือจักรพรรดิมังกร ซึ่งทำหน้าที่ปกครองทะเลในทิศทั้งสี่ของโลก นอกจากนี้สัญลักษณ์ของเล็บมังกรที่เป็นเครื่องประดับในพิธีกรรมของชนชั้นสูงในจีน สามารถบ่งบอกถึงฐานะของผู้สวมใส่ตามจำนวนของเล็บ เช่น มังกรห้าเล็บสื่อถึงฐานะของจักรพรรดิ มังกรสี่เล็บสื่อถึงฐานะของเจ้าฟ้า และสามเล็บลงไปเป็นของขุนนาง เป็นต้น

นอกจากนี้ชาวจีนยังมีความเชื่อเรื่องสีที่นิยมนำมาใช้ในงานก่อสร้างสถาปัตยกรรมจีน ซึ่งในส่วนของตัวอาคารจีนมักจะนิยมใช้สีสันทันที่ดูดี โดยสีแต่ละสีก็มีความหมายที่แตกต่างกันออกไปตามความเชื่อของชาวจีน โดยจัดเป็นสีประจำทิศทั้งสี่ และทิศตรงกลาง เมื่อสีทั้งห้ารวมกันจะสามารถขจัดสิ่งชั่วร้ายและภูตผีปีศาจได้ ซึ่งสีแดงถือเป็นสีแห่งความมงคลของชาวจีนเสมอ นอกจากนี้ชาวจีนยังมีความเชื่อเกี่ยวกับหยินหยาง และอยู่สิ่งหรือธาตุทั้ง 5 (五行) โดยถือว่าล้วนมีผลต่อการใช้สีในสถาปัตยกรรมจีน ที่มีมาตั้งแต่สมัยจั้นกั๋ว (ก่อน ค.ศ. 770 – 480 ปี) คือ

- สีเขียวและสีน้ำเงิน หมายถึงธาตุไม้ แสดงถึงความสง่างาม ถือเป็นสีแห่งความสงบสุข
- สีน้ำตาล แดง หมายถึงธาตุไฟ แสดงถึงยศศักดิ์ โชคกลาง และความอุดมสมบูรณ์
- สีเหลือง หมายถึงธาตุดิน แสดงถึงความมีอำนาจ รวมถึงเป็นสีที่ใช้เฉพาะกษัตริย์เท่านั้น
- สีขาว หมายถึงธาตุทอง แสดงถึงความเงียบเหงา ความเศร้า
- สีดำ หมายถึงธาตุน้ำ แสดงถึงความทำลาย การจบสิ้น

ดังนั้นสถาปัตยกรรมจีนจึงนิยมใช้สีสันสดใส ส่วนสีดำและสีขาวถือว่าไม่เป็นมงคลจึงไม่นิยมใช้ในพื้นที่ใหญ่ ๆ และเป็นพื้นสี ยกเว้นสีดำที่เป็นที่นิยมใช้ในสถาปัตยกรรมจีนทางตอนใต้ เป็นต้น (กุลศิริ อรุณภาคย์, 2553: 22)

กนกพร ศรีญาณลักษณ์ (2011) ทำวิจัยเรื่อง “การสื่อความหมายของภาพมงคลจีน” กล่าวว่าภาพมงคลจีนใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ เป็นสื่อในการแสดงถึงความเป็นสิริมงคล สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความคิด ความเชื่อ และภูมิปัญญาที่สืบทอดต่อกันมาของชาวจีน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า ศาสนาพุทธเป็นหลัก การใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ สื่อความเป็นมงคลจีนจึงเป็นวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของจีนแผ่นดินใหญ่และเอกลักษณ์เฉพาะดังกล่าวยังมีอิทธิพลต่อสัญลักษณ์มงคลของประเทศอื่น เช่น ประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น

ธวัชชัย ดุยสุจิริต (2545) เขียนหนังสือเรื่อง “สัญลักษณ์มงคลจีน สืบสานจิต-วิญญาณบรรพชน” กล่าวว่าสัญลักษณ์ของจีนจำนวนมากที่มีความเชื่อมโยงกันเนื่องจากเป็นคำพ้องเสียงกัน เช่น “ฝู” หมายถึง โชคดี ออกเสียงเหมือนกับคำว่า “ค้ำคาว” ในภาษาจีน และเหมือนกับคำว่า โชคดี ในสำเนียงแต้จิ๋วที่ออกเสียงว่า “ฮก” และค้ำคาวก็ออกเสียงว่า “ฮก” เช่นเดียวกัน ดังนั้นเมื่อเกิดการพ้องเสียงกัน ชาวจีนจึงถือว่าค้ำคาวเป็นสัญลักษณ์แห่งความโชคดีด้วยเช่นกัน ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเจริญของวัฒนธรรมทางภาษาของชาวจีน

ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าชาวจีนให้ความสำคัญกับการมีชีวิตยืนยาว การมีสุขภาพที่ดี การได้รับตำแหน่งทางราชการ และมีลูกหลาน และสามารถบ่งบอกถึงความเชื่อ ความคิด และขนบธรรมเนียมประเพณีของจีนได้อย่างชัดเจน

2.4 ศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

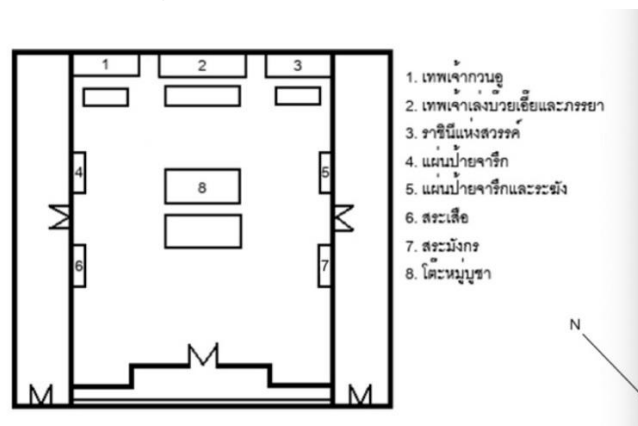
2.4.1 อภิขญา วงษ์ระวีวัฒน์ (2556) ทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบศิลปกรรมที่ปรากฏในศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ยเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร” เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและรูปแบบสถาปัตยกรรมของศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ยในเขตสัมพันธวงศ์ว่า ศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ยเป็นศาลเจ้าที่ตั้งอยู่บริเวณตรอกอิศรานุภาพ แขวงจักรวรรดิ ถนนเจริญกรุง โดยเป็นศาลเจ้าเล็ก ๆ ประจำชุมชนชาวตลาดสด ที่นิยมเรียกกันว่า “ตลาดใหม่” ซึ่งแต่เดิมเป็นตลาดชายฝัก แต่ต่อมาได้ย้ายไปยังปากคลองตลาด เหลือแต่การค้าขายสินค้าอาหารจีนทั้งสดและแห้ง โดยถือเป็นย่านตลาดอาหารจีนที่คึกคักมากที่สุดในกรุงเทพฯ ศาลเจ้าแห่งนี้มีชื่อเต็มว่า “เล่งบ้วยโก้วเปี้ย” บางคนเรียกว่า “ศาลเจ้ามังกรเก่า” ตามชื่อทำเลที่ตั้ง เป็นศาลเจ้าที่ประชาชนนิยมมาสักการะบูชา ถึงแม้เป็นศาลเจ้าขนาดเล็กแต่ถือเป็นศาลแห่งแรกที่มี “เทพเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย” ให้บูชาในกรุงเทพฯ โดยสันนิษฐานว่าศาลเจ้าแห่งนี้สร้างขึ้นเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 23 ซึ่งตรงกับสมัยอยุธยาตอนปลาย เนื่องจากป้ายที่เหลืออยู่ในศาลมีจารึกข้อความบ่งบอกถึงปีศักราชของจีน ทำให้สามารถทราบได้ว่าศาลเจ้าแห่งนี้สร้างขึ้นก่อนพ.ศ.2201 อย่างไรก็ตาม นักวิชาการบางท่านกล่าวว่าประวัติการสร้างศาลเจ้าแห่งนี้ยังไม่มีความแน่ชัด นักวิชาการบาง

ท่านสันนิษฐานว่าเป็นศาลเก่าแก่ ที่สร้างขึ้นก่อนสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ ส่วนบางท่านเห็นว่าไม่น่าจะมีอายุเก่าแก่ถึงเพียงนั้น เนื่องจากป้ายดังกล่าวอาจถูกโยกย้ายมาจากที่อื่น ขณะเดียวกันหลายท่านคาดว่าศาลเจ้าเพิ่งถูกสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยชาวจีนแต้จิ๋ว

รูปแบบสถาปัตยกรรมศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย

แผนผัง

แผนผังของศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย ตัวศาลจะหันไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ โดยผังของศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ยเป็นผังตามลักษณะโครงสร้างแบบชื้อเหอเอี้ยน เป็นอาคารล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน โดยส่วนสำคัญของผังอาคาร คือ ตำแหน่งรูปเคารพหรือองค์เทพหลักของศาลเจ้า จะตั้งอยู่ติดกับผนังด้านในสุดของอาคาร

ภาพที่ 7 : แผนผังศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย

(ที่มา : วิจัยเรื่องรูปแบบศิลปกรรมที่ปรากฏในศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร)

รูปทรงอาคาร

หลังคา

รูปแบบหลังคาของศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ยมีการใช้หลังคาแบบชานหมื่นตั้ง เป็นหลังคาที่สะท้อนรูปแบบของสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวจีนทางตอนใต้ มีลักษณะการทำหลังคาให้ตรงกลางสูงกว่าส่วนอื่น ๆ และส่วนด้านข้างเป็นอาคารก่อผนังขึ้นไป จากการแบ่งส่วนของหลังคานี้ทำให้ตัวอาคารมี 3 ประตู

ภาพที่ 8 : หลังคาศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย (แบบชานเหมินดิง)
(ที่มา : ผู้วิจัยสำรวจเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2565)

หน้าบันหรือหน้าจั่ว

ในส่วนของหน้าบันของศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย จะสะท้อนคติความเชื่อเรื่อง “ธาตุทั้ง 5” หรือ “อู่ซัน” โดยอู่ซันจะมีลักษณะตามธาตุทั้ง 5 ได้แก่ ดิน น้ำ ไฟ ไม้ ทอง ซึ่งธาตุของหน้าจั่วของศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย คือ ธาตุดิน ถือเป็นธาตุที่ศาลเจ้าจีนนิยมทำกันมากที่สุด ในแถบกว้างตั้งตระวันออกเป็นบริเวณที่มีคนแต่จีวอาศัยอยู่

ภาพที่ 9 : หน้าจั่วธาตุดินของศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย
(ที่มา : วิจัยเรื่องรูปแบบศิลปกรรมที่ปรากฏในศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร)

โครงสร้างอาคาร

โครงสร้างรับน้ำหนัก

โครงสร้างรับน้ำหนักอาคารส่วนหน้าของศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย มีโครงสร้างตามลักษณะโครงสร้างแบบเสาตั้งและคาน โครงสร้างดังกล่าวทำจากไม้เนื้อแข็งที่ออกแบบมา

ตามลักษณะของความจำเป็นในการถ่ายน้ำหนักของโครงสร้างหลังคา โดยโครงสร้างนี้จะประกอบขึ้นจากคานหน้าตัดสี่เหลี่ยมที่มีความยาวลดลงเมื่อสูงขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงสันหลังคา และใช้โครงสร้างทางตั้งมารับที่เรียกว่า “เสาดั้ง” โดยเสานี้จะใช้ในการถ่ายน้ำหนักเป็นช่วง ๆ และยังไว้รองรับแปกลมขนาดใหญ่ ที่พัดวางตามความยาวของอาคาร และจะวางเรียงสูงขึ้นเป็นรูปหลังคาจั่ว จากนั้นวางไม้กลอนขวางแปกลม ซึ่งการถ่ายน้ำหนักทั้งหมดของหลังคาจะถูกถ่ายลงบนแปกลมไปสู่เสาดั้ง คาน และส่วนโครงสร้างของอาคาร อภิชนา วงษ์ระวีวัฒน์ (2556)

ภาพที่ 10 : โครงสร้างรองรับหลังคาภายในศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย
(ที่มา : ผู้วิจัยสำรวจเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2565)

เสา

เสาเป็นส่วนที่สำคัญสำหรับโครงสร้างภายในของอาคารและมีรูปร่างหลายแบบ โดยเสาที่ปรากฏในบริเวณศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ยประกอบไปด้วย เสารับชายคา , เสาทอง , เสาภายใน และเสากลาง ซึ่งเสาที่มีการตกแต่งมากที่สุดคือ เสาทอง โดยจะเป็นรูปมังกรพันอยู่บริเวณรอบเสา การตกแต่งด้วยลวดลายมังกรในลักษณะดังกล่าวจะถือเป็นการให้ความสำคัญกับองค์เทพประธาน เนื่องจากมังกรถือเป็นสัตว์ที่มีความสำคัญมากที่สุดของชาวจีน

ภาพที่ 11 : เสาทองประดับลวดลายมังกรภายในศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย
(ที่มา : ผู้วิจัยสำรวจเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2565)

2.4.2 กุลศิริ อรุณภาคย์ (2553) เขียนหนังสือเรื่อง “ศาลเจ้า ศาลจีน ในกรุงเทพฯ” เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย ในเขตสัมพันธวงศ์ว่า ศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ยเป็นศาลที่ประดิษฐานเทพ “เล่งบ้วยเอี้ย” โดยรูปปั้นมีลักษณะเป็นชายชรานั่งบนบัลลังก์ หน้าตาใจดี มีหนวดเครายาวถึงท้อง มือขวาถือดาบ มือซ้ายยกขึ้นคล้ายประทานพร สวมมงกุฎ และด้านข้างประดิษฐานภรรยาของเทพเล่งบ้วยเอี้ย หรือ “เล่งบ้วยเสี่ยวฮวงฮวยิน” มีลักษณะเป็นสตรีสูงวัย มีอวางบนตัก สวมมงกุฎเช่นเดียวกับเทพเล่งบ้วยเอี้ย

ภาพที่ 12 : เทพเล่งบ้วยเอี้ยและเล่งบ้วยเสี่ยวฮวงฮวยิน ภายในศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย เขตสัมพันธวงศ์
(ที่มา: ผู้วิจัยสำรวจเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2565)

ตามประวัติมีการอธิบายว่า เทพเล่งบ๊วยเอี้ย มีอีกชื่อหนึ่งว่า “เขียนเหอเยี่ยหยุน” เป็นบุคคลที่มีอายุอยู่ในช่วงปลายสมัยราชวงศ์หยวน หลังจากที่รบแพ้แก่จูเหวียนจาง ท่านได้ออกเดินทางไปยังฮกเกี้ยน แล้วจึงเริ่มศึกษาธรรมคั่นคว่าเรื่องฮวงจู้และการดูฤกษ์ยาม รวมถึงยังปฏิบัติเหมือนโยคี โดยการปล่อยผมให้ยาวไม่สนใจการแต่งกาย ปล่อยเนื้อปล่อยตัว จนสกปรกคล้ายกับขอทาน จนได้รับการเรียกขานว่า “เทพเจ้าเสือหมู่” หรือแปลได้ว่า “เทพเจ้าเหา” โดยเป็นผู้ที่ชาวบ้านให้ความเคารพอย่างมาก ภายหลังได้ย้ายไปอยู่ที่ศาลเจ้าสี่อ้อย บำเพ็ญงานสมาธิจนอายุ 50 ปี จึงได้เดินทางไปยังเขาไท่ทาน เพื่อเผยแพร่หลักธรรมของลัทธิเต๋า ซึ่งก่อนที่จะเสียชีวิตได้มีการสั่งไว้ว่า หากท่านเสียชีวิตแล้วให้นำศพไปฝังไว้ที่อำเภอฉีซาน จนได้มีการตั้งศาลเจ้าขึ้นบริเวณสุสานของท่านเรียกว่า “ศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย”

นอกจากนั้นยังมีการอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับเทพเล่งบ๊วยเอี้ยในอีกรูปแบบหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับทำเลที่ตั้งในย่านเยาวราช โดยมีความเชื่อว่าชื่อของเทพเล่งบ๊วยเอี้ยมีความหมายที่สื่อถึง “เทพเจ้ามังกร” (เล่ง แปลว่ามังกร) และศาลเล่งบ๊วยเอี้ยแห่งนี้ก็สัมพันธ์กับ “ถนนมังกร” ที่ตัดผ่าน และมีรูปร่างคล้ายกับมังกร ซึ่งเป็นสัตว์ในเทพนิยายของจีน และได้รับความเคารพนับถืออย่างมากในฐานะสัตว์วิเศษที่สามารถจัดฤกษ์ดีปีศาจและสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ได้

2.4.3 คณะกรรมการชุมชนเล่งบ๊วยเอี้ยะ (2555) เขียนบทความเรื่อง “ศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ยะ - เยาวราช - Chinatown, Bangkok, Thailand” เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย ในเขตสัมพันธวงศ์ว่า ศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ยนั้นสร้างขึ้นโดยช่างฝีมือชาวจีนแต่จี๊ จากเมืองซัวเถา ประเทศจีน โดยการสร้างศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ยใช้หลักฮวงจู้ที่เรียกว่า “ซี้เตี้ยมกิม” หรือ “4จุดทองคำ” เนื่องจากชาวจีนและช่างฝีมือจากฮวงจู้ของถนนเยาวราชว่าเป็นฮวงจู้กิมเล้งหรือมังกรทอง และในบริเวณซอยอิสราณภาพที่เป็นที่ตั้งของศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ยนั้นเปรียบเสมือนเป็นฮวงจู้หลักในส่วนของท้องมังกร ซึ่งมีความเชื่อว่าฮวงจู้ลักษณะนี้ส่งผลให้ตลาดเล่งบ๊วยเอี้ยนั้นเจริญมั่งคั่งมาจนถึงปัจจุบัน

ศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ยะสร้างด้วยสถาปัตยกรรมจีนแบบโบราณ ประตูใหญ่ทางเข้าสร้างเป็นประตูซุ้มอนุสรณ์ ตัวอาคารสร้างเป็นทรงภูเขาตามหลักฮวงจู้ของจีนโบราณ หลังคาปูด้วยกระเบื้องเคลือบสี บนหลังคาประดับด้วยรูปปั้นมังกร 2 ตัวหันหน้าเข้าหากัน เสาภายนอกมีมังกรพันรอบเสา ส่วนภายในเสาเป็นภาพเขียนมังกร หน้าประตูทางเข้าศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ยมีโคมไฟแบบจีนโบราณประดับ 2 ดวง โคมไฟทั้ง 2 นั้นชาวจีนโบราณเชื่อว่าเป็นดวงตาเสือที่คอยเฝ้าคุ้มครอง และปกป้องศาลเจ้าและชุมชนตลาดเล่งบ๊วยเอี้ย ส่วนภายในศาลมีเล่งบ๊วยเอี้ยะกง เล่งบ๊วยเอี้ยะม่าเป็นองค์ประธาน ด้านซ้ายมือเป็นที่ตั้งของเทพเจ้ากวนอูเทพแห่งความซื่อสัตย์ เป๊ะกง และใช้สิ่งเอี้ยเทพเจ้าแห่งโชคลาภ ด้านขวาเป็นแท่นบูชากั๋วเทียนเนี้ยเนี้ย(องค์ราชินีแห่งสวรรค์) ทางฝั่งขวาเป็นที่ตั้งของระฆังโบราณอันเก่าแก่ที่ได้รับมา

จากประเทศจีน ในช่วงสมัยรัชสมัยฮ่องเต้ไต้กวางแห่งราชวงศ์ชิงหรือราชวงศ์แมนจู ภายในศาลเจ้ายังมีวัตถุโบราณจากประเทศจีนอีกหลายชิ้นที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ และยังถูกเก็บรักษาไว้เป็นอย่างดีมาจนถึงปัจจุบัน

วัตถุโบราณที่สำคัญภายในศาลเจ้าเล่งฮวยเอี้ยที่ได้กล่าวนำข้างต้น ได้แก่

- ระฆังโบราณ เป็นระฆังโบราณที่สร้างมาแต่รัชสมัยพระเจ้าไต้กวาง ซึ่งเป็นฮ่องเต้ช่วงปลายราชวงศ์ชิงของจีน โดยมีจารึกอักษรจีนระบุชื่อ เฉิน ไท จื่อ และระบุว่าสร้างขึ้นในปีที่ 23 ของจักรพรรดิไต้กวางแห่งราชวงศ์ชิง คือปี ค.ศ.1843 ซึ่งตรงกับปี พ.ศ.2386 ซึ่งเป็นวัตถุสำคัญที่อาจสันนิษฐานได้ว่าอักษรจีนที่จารึกบนระฆังเป็นช่วงเวลาเดียวกับการก่อสร้างศาลเจ้าขึ้น และสร้างขึ้นเพื่อประดิษฐานที่ศาลเจ้านี้โดยเฉพาะ

ภาพที่ 13 : ภาพระฆังโบราณสมัยพระเจ้าไต้กวาง

(ที่มา :

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=227415840687933&set=a.227406890688828.49972.224462390983278>)

- ป้ายโบราณ 3 ป้ายที่จารึกขึ้นในรัชสมัยพระเจ้ากวางสีฮ่องเต้แห่งราชวงศ์ชิง และป้ายที่เก่าแก่กว่าคือป้ายที่เขียนขึ้นตั้งแต่สมัยราชวงศ์หมิง

ภาพที่ 14 : ป้ายโบราณ 3 ป้าย เขียนขึ้นในรัชสมัยพระเจ้ากรุงศรีอยุธยาแห่งราชวงศ์ชิง
(ที่มา:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=227415834021267&set=a.227406890688828.49972.224462390983278>)

ภาพที่ 15 : ป้ายโบราณที่เขียนขึ้นตั้งแต่สมัยราชวงศ์หมิง

(ที่มา : <https://www.facebook.com/photo/?fbid=227418107354373&set=a.227406890688828.49972.224462390983278>)

- กระจกทรงรูปทองเหลืองที่ได้รับพระราชทานจากองค์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 เนื่องในงานพระบรมศพ

ภาพที่ 16 : กระจกธูปพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ

(ที่มา :

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=227415837354600&set=a.227406890688828.49972.224462390983278>)

2.4.4 ตัวน ลี เซิงและ บุญยี่ง ไร่สุขสิริ (2543) เขียนหนังสือเรื่อง “ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทย” เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเทพเล่งบ้วยเอี้ยว่า เดิมเทพเล่งบ้วยเอี้ยมีชื่อว่า เคยหยี่ มีชีวิตอยู่ในช่วงปลายสมัยราชวงศ์หยวน และต้นราชวงศ์หมิง เมื่ออายุ 68 ปีจึงออกเดินทางไปทางทิศเหนือที่ภูเขาไท่ทาน เพื่อเผยแพร่หลักธรรมและวิถีแห่งเต๋าของเหล่าจื้อ ก่อนที่ท่านจะสิ้นชีวิตได้สั่งไว้ว่าให้เอาศพไปฝังไว้ที่อำเภอฉีซาน บริเวณที่ฝังศพนั้นได้ตั้งเป็นศาลเจ้าเพื่อให้คนกราบไหว้บูชา ตั้งชื่อว่า “ศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ยะ” และมียันต์กระดาษของเล่งบ้วยเอี้ยะเพื่อใช้สำหรับป้องกันภูติผีปีศาจ ในพื้นที่เยาวราชมีศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ยะ ที่สร้างขึ้นเป็นศาลเจ้าเกี่ยวกับเซียนเหอเอี้ยหยุนแห่งแรกในกรุงเทพมหานคร

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยทราบถึงรูปแบบศิลปกรรมจีนที่มีที่มาจากชาวจีนโพ้นทะเลที่ได้อพยพย้ายถิ่นฐานมายังประเทศไทย และได้เผยแพร่รูปแบบศิลปกรรมรวมถึงวัฒนธรรมบ้านเกิดของตนที่ได้สืบทอดมาอย่างยาวนาน จนเกิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมจีน นอกจากนี้ยังทราบถึงที่มาและความสำคัญของศาลเจ้าจีนในประเทศไทยว่าชาวจีนมีความยึดถือรูปแบบวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมอย่างเหนียวแน่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของศาลเจ้ากับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนชาวจีนบริเวณรอบ ๆ ศาลเจ้าได้อย่างชัดเจน และยังทอนให้เห็นถึงคติความเชื่อทางด้านศาสนาเกี่ยวกับสัญลักษณ์มงคลของจีนที่สืบทอดกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่สำคัญของชาวจีน ผู้วิจัยจึงประสงค์ที่จะศึกษา ลวดลายและภาพสัญลักษณ์มงคลจีนที่ปรากฏในบริเวณศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย เขตสัมพันธวงศ์ เพื่อศึกษาคติความเชื่อของชาวจีนโพ้นทะเลที่อาศัยอยู่ภายในประเทศไทยเกี่ยวกับสัญลักษณ์มงคลจีน และศึกษาความหมายของลวดลายและภาพสัญลักษณ์ที่ปรากฏภายในบริเวณศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย เขตสัมพันธวงศ์ให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “สัญลักษณ์มงคลจีนที่ปรากฏในบริเวณศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1). เพื่อศึกษาทัศนคติความเชื่อของชาวจีนโพ้นทะเลที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเกี่ยวกับสัญลักษณ์มงคลจีนที่ปรากฏในบริเวณศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย 2). เพื่อศึกษาความหมายของสัญลักษณ์มงคลและลวดลายมงคลต่าง ๆ ที่ปรากฏในบริเวณศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย โดยผู้วิจัยได้กำหนดรายละเอียดของระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

- 3.1 แหล่งข้อมูล
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.5 การนำเสนอข้อมูล

3.1 แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาสัญลักษณ์มงคลจีนที่ปรากฏในบริเวณศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย แบ่งออกเป็น แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และทุติยภูมิ ดังนี้

- 3.1.1 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ การสัมภาษณ์นักวิชาการ ผู้ดูแลเกี่ยวกับศาลเจ้า และการสัมภาษณ์คนรุ่นใหม่
- 3.1.2 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ การศึกษาจากเอกสาร หนังสือบทความในห้องสมุด และสื่อออนไลน์

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัย (Research) เพื่อศึกษาทัศนคติความเชื่อของชาวจีนโพ้นทะเลที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยเกี่ยวกับสัญลักษณ์มงคลจีน โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยคือการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) การสัมภาษณ์ และการลงพื้นที่สำรวจ เมื่อได้ข้อมูลมาจึงนำมาวิเคราะห์ในด้านทัศนคติความเชื่อและความหมายของสัญลักษณ์มงคลจีนที่ปรากฏในบริเวณศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และเพื่อให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

เครื่องมือในการวิจัยที่ใช้ในการสัมภาษณ์มีดังนี้

แบบสอบถาม/คำถามในการสัมภาษณ์นักวิชาการ

1. ท่านคิดว่าศาลเจ้ามีความสำคัญกับวิถีชีวิตของชาวจีนโพ้นทะเล และชาวไทยเชื้อสายจีนอย่างไร
ตอบ
2. ท่านคิดว่าความสำคัญของศาลเจ้าจีนในอดีตกับปัจจุบันมีความแตกต่างกันอย่างไร
ตอบ

3. การประดับสัญลักษณ์มงคลจีนไว้ตามส่วนต่าง ๆ ของศาลเจ้ามีวัตถุประสงค์อย่างไร และมีหลักการในการประดับไว้ในส่วนดังกล่าวอย่างไร

ตอบ

4. ท่านคิดว่าเมื่อชาวจีนนำวัฒนธรรมเกี่ยวกับสัญลักษณ์มงคลดังกล่าวเข้ามายังประเทศไทย จะมีการปรับเปลี่ยนในด้านการสื่อความหมายให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทยหรือไม่อย่างไร

ตอบ

แบบสอบถาม/คำถามในการสัมภาษณ์คนรุ่นใหม่

1. ท่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับศาลเจ้าจีนอย่างไรบ้าง

ตอบ

2. ท่านคิดว่าศาลเจ้ามีความสำคัญกับวิถีชีวิตของชาวจีนโพ้นทะเล และชาวไทยเชื้อสายจีนอย่างไร

ตอบ

3. ท่านคิดว่าความสำคัญของศาลเจ้าจีนในอดีตกับปัจจุบันมีความแตกต่างกันอย่างไร

ตอบ

4. ท่านคิดว่าคนรุ่นใหม่คิดอย่างไรกับศาลเจ้าจีนในปัจจุบัน

ตอบ

แบบสอบถาม/คำถามในการสัมภาษณ์ผู้ดูแลศาลเจ้า

1. ท่านคิดว่าศาลเจ้ามีความสำคัญกับวิถีชีวิตของชาวจีนโพ้นทะเล และชาวไทยเชื้อสายจีนอย่างไร

ตอบ

2. ท่านคิดว่าความสำคัญของศาลเจ้าจีนในอดีตกับปัจจุบันมีความแตกต่างกันอย่างไร

ตอบ

3. ท่านคิดว่าจะมีวิธีการอย่างไรในการอนุรักษ์ศาลเจ้าและวัฒนธรรมภายในศาลเจ้าให้คงสภาพและอยู่คู่กับชุมชน

ตอบ

4. การประดับสัญลักษณ์มงคลจีนไว้ตามส่วนต่าง ๆ ของศาลเจ้ามีวัตถุประสงค์อย่างไร และมีหลักการในการประดับไว้ในส่วนดังกล่าวอย่างไร

ตอบ

5. ท่านคิดว่าเมื่อชาวจีนนำวัฒนธรรมเกี่ยวกับสัญลักษณ์มงคลดังกล่าวเข้ามายังประเทศไทย จะมีการปรับเปลี่ยนในด้านการสื่อความหมายให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทยหรือไม่อย่างไร

ตอบ

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับศิลปะจีน คติความเชื่อและวัฒนธรรมจีนที่มีต่อศาลเจ้าจีน รวมทั้งเอกสารวิชาการต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์มงคลจีน การสืบค้นจากอินเทอร์เน็ต วิดีทัศน์ และการลงพื้นที่สำรวจ จากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษา ดังนี้

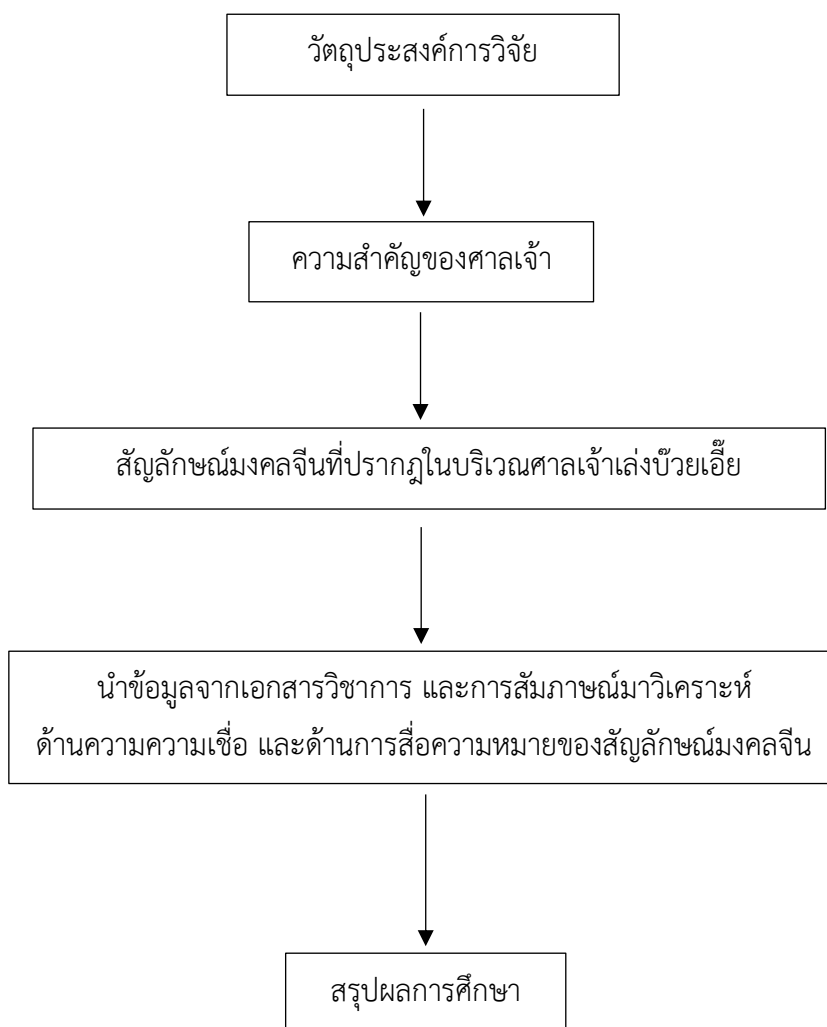
3.2.1 การสัมภาษณ์ (interview) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ตัวแทนประชากรโดยการสนทนาผ่านทางโปรแกรม Line ซึ่งได้มีการบันทึกเสียงและจดบันทึกในระหว่างการสัมภาษณ์

3.2.2 การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) ผู้วิจัยมีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าจีน วัฒนธรรม และรูปแบบของสัญลักษณ์มงคลจีน รวมถึงศึกษาจากเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการใช้สัญลักษณ์มงคลของชาวจีน และการสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต เพื่อนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.2.3 สรุปผลการวิเคราะห์

3.4 การวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์เนื้อหา ผู้วิจัยมีการดำเนินการดังต่อไปนี้
กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์

บทที่ 4

วิเคราะห์ผลการศึกษา

จากการศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับสัญลักษณ์มงคลจีนที่ปรากฏในบริเวณศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย ผ่านการวิเคราะห์เอกสาร และการสัมภาษณ์ ทำให้ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องราวความเป็นมาเกี่ยวกับวัฒนธรรมด้านความเชื่อของชาวจีนโพ้นทะเลที่ได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย โดยผู้วิจัยสามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับความสัมพันธ์ของชาวจีนโพ้นทะเล และของชาวไทยเชื้อสายจีนในด้านของวัฒนธรรมความเชื่อเกี่ยวกับสัญลักษณ์มงคลจีนที่ปรากฏในบริเวณศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย ดังนี้

สัญลักษณ์มงคลจีน คือ ระบบสัญลักษณ์รูปแบบต่าง ๆ ที่ถูกสร้างขึ้นทำให้เกิดเป็นรูปธรรมตามความเชื่อของวัฒนธรรมจีน สัญลักษณ์ต่าง ๆ ล้วนมีความหมายที่แตกต่างกันตามความเชื่อ ชาวจีนเชื่อว่าสัญลักษณ์มงคลเหล่านี้สามารถบันดาลให้เกิดความสุข ความสมหวัง โชคลาภ ความร่ำรวย ความเจริญรุ่งเรืองหรือบันดาลให้เกิดขวัญและกำลังใจ ฯลฯ โดยมีทั้งในรูปแบบตัวอักษร รูปภาพ และลวดลายสัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น ลวดลายจากพันธุ์ไม้มงคล สัตว์มงคล รวมไปถึงของใช้ต่าง ๆ ซึ่งวัฒนธรรมความเชื่อของชาวจีนเกี่ยวกับการใช้สิริมงคลนี้มีการสืบทอดผ่านภาษาและวิถีชีวิตของชาวจีน ซึ่งชาวจีนถือว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งความโชคดีที่มนุษย์ต้องการและปรารถนา เนื่องจากชาวจีนมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งสิริมงคลมาตั้งแต่พิธีเกิด แต่งาน รวมไปถึงวัฒนธรรมและประเพณีความเชื่อต่าง ๆ โดยสัญลักษณ์ที่นำมาใช้ส่วนใหญ่มักมีความหมายที่สื่อถึงความโชคดี อายุยืนยาว มีสุขภาพแข็งแรง มีตำแหน่งและก้าวหน้าในหน้าที่การงาน มีลูกหลานและความเจริญรุ่งเรือง เป็นต้น

สัญลักษณ์มงคลสามารถสร้างความมงคลให้กับพื้นที่นั้น ๆ ลวดลายที่นำมาใช้ล้วนเป็นลวดลายที่มีความหมายที่สื่อถึงความมงคลทั้งสิ้น ชาวจีนจึงนิยมทำให้ความเป็นสิริมงคลดังกล่าวเกิดเป็นรูปธรรมโดยการสร้างรูปลักษณ์ไว้มากมายตามความเชื่อของชาวจีน (อชิรัชญ์ ไชยพจน์พานิช, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 มกราคม 2565)

ลวดลายสัญลักษณ์มงคลของจีนถูกนำมาผสมผสานเข้ากับความเชื่อและวิถีชีวิตของผู้คน ผู้วิจัยจึงจำแนกสัญลักษณ์มงคลจีนออกเป็นประเภท ดังนี้

สัญลักษณ์จากพืช

เป็นลวดลายที่สร้างขึ้นมาจากการนำเอารูปลักษณะของต้นไม้ ดอกไม้และผลไม้มากำหนดเป็นสัญลักษณ์และนำมาสร้างความหมายเพื่อสร้างความเป็นสิริมงคลต่าง ๆ โดยยึดตามลักษณะของพืชมาผสมผสานเข้ากับความเชื่อ เช่น

- ต้นไผ่ ต้นไผ่มีความละเอียดอ่อน ชาวจีนจึงยกย่องว่าเป็นต้นไม้มงคลที่สง่างาม และทรงเกียรติ
- ต้นสน เป็นพรรณไม้ที่เขียวจีทั้งปี และยืนยงมั่นคง ผู้คนจึงถือว่าต้นสนเป็นต้นไม้มงคลที่มีชีวิตยืนยาวและอ่อนเยาว์อยู่เสมอ นอกจากนั้นเมื่อดันสน ต้นไผ่และต้นพลัมอยู่รวมกันมักมีความหมายเสมือนมิตรภาพอันยั่งยืนของมนุษย์

ดอกไม้

- ดอกโบตั๋น ดอกโบตั๋นเปรียบเสมือนเป็นดอกไม้ประจำชาติของชาวจีน เป็นสัญลักษณ์ของความรุ่งเรือง มั่งคั่ง ความสุข และเป็นเจ้าแห่งดอกไม้ของจีน
- ดอกเบญจมาศ เป็นดอกไม้มงคลที่เมื่อรวมกับต้นสนแล้วจะมีความหมายถึงการมีอายุที่ยืนยาวต่อไป
- ดอกพุทธรังษี พ้องเสียงกับคำที่มีความหมายว่าร่ำรวยและเจริญรุ่งเรือง จึงเป็นสัญลักษณ์แห่งความร่ำรวยและเจริญรุ่งเรือง
- ดอกบัว เป็นดอกไม้มงคลทางพุทธศาสนา เป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ และมักจะหมายถึงคนสองคนที่อยู่ด้วยกันด้วยความรัก และความราบรื่นกลมกลืน

ผลไม้

- แดงโมลูกเล็กกับลูกใหญ่ มีความหมายถึงการสืบสายตระกูลกันต่อ ๆ กันมาในแต่ละปี
- องุ่น คนในประเทศจีนนิยมนำองุ่นมาเป็นสัญลักษณ์ของการเก็บเกี่ยวที่ดี ความมั่งคั่ง ยศถาบรรดาศักดิ์และชีวิตยืนยาว
- ทับทิม พืช และส้มมือ เป็นพืชหลักสามอย่างเมื่อเอามารวมกันจะสื่อความหมายถึงการมีลูกมากขึ้น มีความสุขมากขึ้น และมีชีวิตยืนยาวขึ้น
- ลูกท้อ เป็นผลไม้จากสวรรค์ เป็นผลไม้มงคลที่สื่อความหมายถึงความอายุยืนยาว

สัญลักษณ์จากสัตว์

- กวาง เป็นสัญลักษณ์ของยศถาบรรดาศักดิ์ และอายุยืนยาว
- ค้างคาว มาจากการพ้องเสียงคำว่า โชคดี ในภาษาจีน ค้างคาวจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นสิริมงคล ภาพที่นิยมมากที่สุดคือภาพค้างคาว 5 ตัว หมายถึง อายุยืนยาว และสงบสุข
- สิงโต ถือเป็นเจ้าแห่งสัตว์ และเป็นสัญลักษณ์แห่งอำนาจ และให้ความคุ้มครองที่สามารถสยบสัตว์อื่น ๆ อีกทั้งยังสามารถปกป้องผู้คนจากสิ่งชั่วร้าย โดยทั่วไปจะมีการออกแบบด้วยสิงโตสองตัวเล่นลูกบอล ซึ่งมักจะแสดงให้เห็นถึงการมีความสุข และประสบความสำเร็จ
- เต่า เป็นสัญลักษณ์ของการมีอายุยืนยาว และมั่นคง
- นกกระสา เป็นนกที่มีอายุยืน ชาวจีนจึงนำมาเป็นตัวแทนของการมีอายุที่ยืนยาว

- นักพิราบ ชาวจีนถือว่านักพิราบเป็นทูตแห่งสันติภาพ เนื่องจากในสมัยก่อนมีการใช้นักพิราบในการสื่อสาร นักพิราบจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของสันติภาพตามความเชื่อของชาวจีน
- เขี้ยว เนื่องจากเขี้ยวมีลักษณะที่ดุร้าย มีสายตาเฉียบคม ชาวจีนจึงมักเปรียบเทียบเป็นลักษณะของวีรบุรุษ และยังหมายถึงความมีชัยชนะ

สัญลักษณ์จากสัตว์ในตำนาน

- มังกร มังกรถือเป็นสัตว์ใหญ่เหนือธรรมชาติ สามารถบันดาลสิ่งดี ๆ ให้เกิดขึ้นได้ ชาวจีนจึงให้ความสำคัญกับมังกรเป็นอย่างมาก ภาพของมังกรในสมัยโบราณเป็นสัญลักษณ์ที่ทรงเกียรติและถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ของจักรพรรดิเสมือนสิ่งศักดิ์สิทธิ์จากสวรรค์ โดยจะถือว่าตัวเองเป็นลูกหลานของมังกร ตามตำนานของชาวจีน ชาวจีนเชื่อว่ามังกรมีลูกชายเก้าตัว โดยแต่ละตัวจะมีรูปลักษณ์และหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

ปี่ซี หรือชี่กู่หลง (มังกรเต่าหิน) ลูกชายคนโตสุดของมังกร มีลักษณะนิสัยชอบแบกเสาหิน จึงมักนิยมเห็นปี่ซีคอยแบกเสาหิน นอกจากนี้ชาวจีนยังเชื่อว่าปี่ซีเป็นสัญลักษณ์ของการมีอายุยืนยาวเนื่องจากมีรูปร่างคล้ายเต่า

ชือเหวิน มีลักษณะนิสัยชอบมองไปที่ไกล ๆ มักจะนิยมนำมาประดับบนขอบหลังคาของพระราชวัง หรือตามวัดต่าง ๆ เพื่อคอยขับไล่สิ่งชั่วร้าย

อาชือ มีลักษณะนิสัยชอบต่อสู้ มักจะนิยมนำมาประดับที่มีดดาบ เพื่อเป็นการแสดงพลังอำนาจและช่วยเพิ่มพลังความกล้าหาญ

ปู้หลาว มีลักษณะนิสัยชอบออกเสียง จึงมักจะถูกนำมาประดับไว้อยู่ที่มือถือของระฆัง

ก่งฟู มีลักษณะนิสัยชอบน้ำ จึงนิยมนำมาประดับสะพาน หรือทางน้ำ เพื่อให้เห็นว่าจะคอยเฝ้าระวังเรื่องน้ำให้กับผู้คน

เจียวตุ มีลักษณะนิสัยชอบเก็บตัวอยู่ในถ้ำและไม่ชอบให้ใครมารบกวน มักจะนิยมนำมาประดับประตู แทนสัญลักษณ์ของผู้เฝ้าคฤหาสน์

ปี่อาน มีรูปร่างคล้ายเสือ มีหน้าตาเหมือนเจ้า มีคุณธรรมเที่ยงตรง จึงมักจะนิยมเห็นปี่อานตามประตูที่คุ้มซังนักโทษ

สวนหนิ มีรูปร่างคล้ายสิงโต มีลักษณะดุร้าย แต่ชอบอยู่นิ่ง ๆ มองไฟ จึงมักจะนิยมนำมาประดับบนจุฬาคีรีที่เฝ้าเครื่องกำยาน

เต่าตี ถูกจัดเป็นสัตว์ร้าย ตามตำนานเชื่อว่าเป็นสัตว์ที่กินอย่างตะกละตะกราม มักจะถูกนำมาประดับในเครื่องภาชนะในสมัยโบราณ เพื่อเตือนผู้คนที่ว่าไม่ควรกินอย่างตะกละตะกราม

- กิเลน เป็นสัตว์ในจินตนาการของคนในสมัยโบราณ ตามความเชื่อกิเลนมีรูปร่างคล้ายกวาง มีเพียงเขาเดียว มีหางคล้ายวัว หัวมังกร ลำตัวมีเกล็ดปลา และมีพลังเหมือนเสือและสิงโตรวมกัน ชาวจีนเชื่อว่ากิเลนเป็นสัตว์แห่งบุญญาธิการ เป็นสัญลักษณ์แห่งความดี
- หงส์ ถือเป็นเจ้าแห่งนก เป็นนกแห่งความโชคดี ตามตำนานเชื่อว่าหงส์ประกอบด้วยธาตุทั้งห้า ได้แก่ หัวมีลักษณะคล้ายท้อฟ้า ดวงตาค่อยกับพระอาทิตย์ หลังเปรียบเสมือนพระจันทร์ ปีกเปรียบเสมือนลม อุ้งเท้าคล้ายกับโลก และหางเปรียบเสมือนรุ้ง ในสมัยโบราณถูกใช้เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของจักรพรรดินี้ คู่กับมังกร และสื่อถึงความมีเมตตาที่มีคุณธรรมของมนุษย์

สัญลักษณ์จากสิ่งของ และวัตถุมงคล

- ลวดลายยู่อี้ ในความหมายของชาวจีนหมายถึงความพอใจ ชาวจีนเชื่อว่าเมื่อนำลวดลายยู่อี้มาประดับคู่กับลวดลายของพีชจะช่วยให้อายุยืนยาว และมีความรู้สึกรื่นเริง
- เงื่อนมงคลจีน หรือ จงกั๋วเจี๋ย (中国结) เป็นความเชื่อของชาวจีนที่เชื่อว่าอักษรคำว่า “เงื่อน” หรือ “เจี๋ย” (结) มีส่วนประกอบของตัว “ซื่อ” (丝) ที่แปลว่า ผ้าไหม และตัวอักษร “จี” (吉) แปลว่า มงคล เมื่อนำรวมกันจึงเป็นการสื่อถึงความเป็นมงคลที่มีสีสันดั่งผ้าไหม
- โคมแดง หรือ หงเต็งหลง (红灯笼) เป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นสิริมงคลที่ชาวจีนนำมาแขวนประดับในช่วงเทศกาลสำคัญต่าง ๆ เพราะเชื่อว่าเป็นสร้างความเป็นสิริมงคลและแสงสว่างให้กับสถานที่นั้น ๆ
- เรือสำเภาจจีน หรือ จงกั๋วฝานฉวน (中国帆船) เป็นสัญลักษณ์รูปเรือสำเภาจจีนที่ถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์มงคล มีความหมายว่าให้การค้าประสบความสำเร็จ มีแต่ความเจริญรุ่งเรือง

สัญลักษณ์จากอักษรมงคล

- อักษรมงคลอีเซิงผิงอัน (一生平安) มีความหมายถึงชีวิตสงบสุขและสันติ มักใช้ได้ในทุกโอกาส แต่ที่นิยมใช้กันมากที่สุดคือโอกาสการจัดงานแซ่ฮิด เนื่องจากเป็นการอวยพรให้มีความมั่นคง และเต็มไปด้วยความสุข
- คำมงคลในวันตรุษจีน ชาวจีนให้ความสำคัญกับเทศกาลตรุษจีนเป็นอย่างมาก เนื่องจากวันตรุษจีนถือเป็นวันเริ่มต้นปีใหม่ของจีน คนจีนจึงนิยมอวยพรให้แก่กันเพราะเชื่อว่าจะทำให้ชีวิตได้พบเจอแต่สิ่งดี ๆ และมีโชคลาภ คำมงคลในวัน

ตรุษจีนจึงมีจำนวนมาก เช่น กงสีฟาไฉ (恭喜发财) หมายถึง การขอให้ร่ำรวยยิ่ง ๆ ขึ้นไป ซินเหนียนไคว่เล่อ (新年快乐) หมายถึง ขอให้มีความสุขในวันปีใหม่ ซื่อจี้ผิงอัน (四季平安) หมายถึง ขอให้ปลอดภัยตลอดทั้งปี

สัญลักษณ์จากเทพเจ้ามงคล

- เด็กชู้กิเลน คนจีนเชื่อว่าครอบครัวที่มีจิตใจที่ดีงาม แต่ไม่มีบุตรชาย กิเลนจะพาเด็กไปส่งให้กับครอบครัวนั้น ๆ เพื่อช่วยให้ครอบครัวมีความเจริญรุ่งเรืองและสืบต่อไปในอนาคต
- พระเจ้าผู้มีอายุยืนยาว คนจีนเชื่อว่าภาพของพระเจ้าผู้มีอายุยืนยาวมาจากเล่าจื้อนักปราชญ์ในสมัยโบราณของจีน ผู้ก่อตั้งลัทธิเต๋า มีอายุมากถึง 300 ปี มีลักษณะผมขาวเต็มศีรษะ หน้าผากโหนกนูน หูยาว และคิ้วยาว มีจิตใจที่สงบไม่เห็นแก่ตัว ผู้คนจึงพากันเคารพนับถือเนื่องจากเห็นเล่าจื้อมีอายุที่ยืนยาว และยกย่องว่าเป็น พระเจ้าผู้มีอายุยืนยาว และขอให้ตนเองมีอายุยืนยาวเช่นเดียวกัน
- พระเจ้าแห่งความมั่งคั่ง ชาวจีนนิยมนำภาพของพระเจ้าแห่งความมั่งคั่งมาแขวนตามบ้าน เพื่อเป็นการขอให้ตนมีความอุดมสมบูรณ์ ร่ำรวยเงินทองไหลมา
- จงกู่ย ชาวจีนเชื่อว่าจงกู่ยคือพระเจ้าผู้ปราบปีศาจ ชาวจีนนิยมนำรูปภาพของจงกู่ยมาแขวนในวันปีใหม่ เพราะเชื่อว่าจะช่วยปัดเป่าความเจ็บป่วยและขับสิ่งไม่ดีออกไปได้

จากการอพยพเข้ามายังประเทศไทยของชาวจีน ชาวจีนได้ตั้งถิ่นฐานและได้มีการติดต่อค้าขายกับคนไทยมาเป็นระยะเวลายาวนาน ทำให้เกิดการรวมกลุ่มของชาวจีนเกิดเป็นชุมชนของชาวจีนที่เต็มไปด้วยวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวจีน ในปัจจุบันจึงเห็นได้ว่าวัฒนธรรมของชาวจีนมีอิทธิพลอย่างมากในสังคมไทย จนเกิดการผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมของไทยและมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมดังกล่าวผ่านลูกหลานเชื้อสายจีนในรุ่นต่อ ๆ มา สัญลักษณ์มงคลจีนถือเป็นหนึ่งในวัฒนธรรมความเชื่อที่เก่าแก่ของจีนที่สามารถพบเห็นสัญลักษณ์มงคลดังกล่าวนี้ได้ทั่วไปไม่ว่าจะเป็นวัดจีนในไทย ศาลเจ้าจีน หรือแม้แต่ในบ้านของลูกหลานเชื้อสายจีนก็เต็มไปด้วยสัญลักษณ์มงคลจีนมากมาย อิทธิพลของวัฒนธรรมและศิลปะจีนจึงสามารถพบเห็นได้ทั่วไปในย่านชุมชนชาวจีน เช่นเดียวกับศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย ซึ่งถือเป็นหนึ่งในศาลเจ้าของชาวจีนแต่จีวที่ได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย และได้เผยแพร่วัฒนธรรมความเชื่อและศิลปะแบบจีนผ่านศาลเจ้าที่ชาวจีนสร้างขึ้นเพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน ภายในศาลเจ้าจึงเต็มไปด้วยลวดลายศิลปะและคติความเชื่อแบบจีน

ลวดลายศิลปะแบบจีนที่นำมาใช้มักมีความหมายที่สื่อถึงความเป็นสิริมงคล เนื่องจากชาวจีนเชื่อว่ามนุษย์ล้วนต้องการความเป็นสิริมงคล เพื่อที่จะให้ตนเองมีอายุยืนยาวและร่ำรวยเงินทอง โดยมีการสร้างความเชื่อดังกล่าวให้เกิดเป็นรูปธรรมโดยการสร้างสัญลักษณ์มงคลขึ้นมา เพื่อให้ตนเองสมความปรารถน ความเชื่อเกี่ยวกับสัญลักษณ์มงคลดังกล่าวนี้จึงถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับสัญลักษณ์มงคลจีนผ่านศาลเจ้าเล่าเง่งบ๊วยเอี้ย ในเขตสัมพันธวงศ์ ย่านศูนย์รวมของชุมชนชาวจีนที่ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทย ซึ่งได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมด้านคติความเชื่อ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตผ่านศาลเจ้าดังต่อไปนี้

สัญลักษณ์มงคลจีนที่ปรากฏในบริเวณศาลเจ้าเล่าเง่งบ๊วยเอี้ย

สำหรับลวดลายสัญลักษณ์มงคลจีนที่ปรากฏในบริเวณศาลเจ้าเล่าเง่งบ๊วยเอี้ย ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาเฉพาะลวดลายสัญลักษณ์ของสัตว์มงคล และพันธุ์พฤกษาที่สื่อถึงความเป็นสิริมงคล ดังนี้

สัญลักษณ์จากสัตว์มงคล

มังกร

มังกรถือเป็นสัตว์มงคลที่มีความสำคัญที่สุดตามคติความเชื่อของชาวจีน ซึ่งศาลเจ้าเล่าเง่งบ๊วยเอี้ยมีการประดับสัญลักษณ์ลวดลายมังกรไว้ตามส่วนต่าง ๆ ของศาลเจ้า เช่น การประดับตกแต่งหลังคาด้วยประติมากรรมรูปมังกรคู่กับไข่มุกไฟบนหลังคา (ภาพที่) สาเหตุที่นำมังกรมาประดับบนยอดหลังคามาจากความเชื่อของชาวจีน เนื่องจากชาวจีนเชื่อว่ามังกรเป็นสัตว์มงคลที่มีความยิ่งใหญ่ และเป็นสัญลักษณ์ของจักรพรรดิที่ใช้ในสมัยโบราณ โดยสาเหตุที่ใช้มังกรคู่กับไข่มุกไฟมาจากความเชื่อของชาวจีนที่เชื่อว่ามังกรนั้นชอบเล่นกับไข่มุกไฟ เมื่อมีการประดับลวดลายมังกรบนยอดหลังคาของพระราชวัง วัด และวิหารต่าง ๆ มักจะต้องประดับรูปไข่มุกไฟร่วมด้วยเสมอ เนื่องจากไข่มุกไฟสื่อความหมายถึงความสว่างที่ไม่มีวันดับ เมื่อใช้มังกรคู่กับไข่มุกไฟดังกล่าวจะทำให้เกิดสมดุลระหว่างหยินหยาง โดยมังกรที่มักนิยมนำมาประดับบนยอดหลังคาของสถาปัตยกรรมจีนนี้มีชื่อเรียกว่า ซื่อเหวิน (虯螭吻) เป็นปลามังกรที่ถือเป็นหนึ่งในลูกของมังกรทั้งเก้า มีลักษณะนิสัยชอบอยู่กับน้ำและชอบมองไปที่ไกล ๆ เพื่อคอยระวังสิ่งชั่วร้าย ชาวจีนจึงนิยมนำมังกรมาประดับบนยอดหลังคาของสถาปัตยกรรมจีนเพราะเชื่อว่ามังกรคือสัญลักษณ์ของน้ำ การประดับตกแต่งลวดลายมังกรไว้ในส่วนต่าง ๆ ที่สำคัญจึงสามารถพบเห็นได้ทั่วไปในสถาปัตยกรรมจีน

ภาพที่ 17 : ลวดลายมังกรบนยอดหลังคาศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย
(ที่มา: ผู้วิจัยสำรวจเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2565)

สิงโต

ศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ยมีการประดับประติมากรรมสิงโตไว้ที่ด้านหน้าประตูทางเข้า ซึ่งมีความเชื่อว่าเมื่อประดับสัญลักษณ์สัตว์มงคลดังกล่าวจะสามารถขจัดสิ่งชั่วร้ายออกไปได้ จึงนิยมนำมาประดับไว้ที่หน้าประตูทางเข้าหนึ่งคู่ เพื่อคอยปกป้องรักษาศาสนสถานจากสิ่งชั่วร้าย

ภาพที่ 18 : ประติมากรรมสิงโตหน้าประตูทางเข้าศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย
(ที่มา: ผู้วิจัยสำรวจเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2565)

หงส์

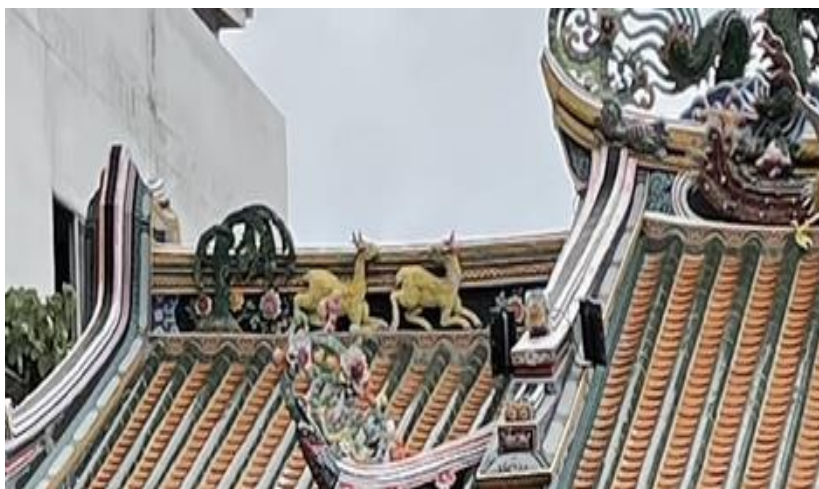
มีการประดับประติมากรรมรูปหงส์คู่กับดอกโบตั๋นไว้ในส่วนของแถบสันหลังคา (ภาพที่ 19) ตามความเชื่อของชาวจีนหงส์ถือเป็นสัญลักษณ์ของความโชคดี มีคุณธรรม ความถูกต้องและแทนความเมตตา เมื่อนำเอาหงส์มาประดับรวมกับดอกโบตั๋นจะสามารถสื่อความหมายถึงความมั่งคั่ง ยศถาบรรดาศักดิ์ และเป็นสัญลักษณ์แห่งความสุข

ภาพที่ 19 : ประติมากรรมหงส์คู่กับดอกโบตั๋น ศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย
(ที่มา: ผู้วิจัยสำรวจเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2566)

กวาง

พบการใช้ประติมากรรมรูปกวางประดับอยู่บนสันหลังคา (ภาพที่ 20) สาเหตุมาจากชาวจีนเชื่อว่ากวางเป็นสัตว์ที่อายุยืนยาว จึงนำกวางมาเป็นสัญลักษณ์ที่แทนความหมายถึงความยืนยาว ความก้าวหน้า และความมั่งคั่ง นอกจากนี้กวางยังสื่อความหมายถึงเทพเจ้าลก ในฮก ลก ซิว

ภาพที่ 20 : ประติมากรรมรูปกวางบนสันหลังคา ศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย
(ที่มา: ผู้วิจัยสำรวจเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2566)

เสือ

พบการทำประติมากรรมรูปเสือบริเวณสระเสือ ซึ่งเสือถือเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ประจำทิศตะวันตกตามความเชื่อของชาวจีน และเมื่อนำมาประดับไว้ภายในบริเวณศาลเจ้าอาจสื่อถึงการคอยช่วยปกป้องศาลเจ้าจากสิ่งชั่วร้าย

ภาพที่ 21 : สระเสือภายในศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย
(ที่มา: ผู้วิจัยสำรวจเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2566)

ปลา

มีการประดับภาพเขียนสีรูปปลาที่ผนังด้านนอกศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย เนื่องจากชาวจีนเชื่อว่าปลาที่มีความหมายถึงความอุดมสมบูรณ์และสื่อความหมายถึงความมั่งคั่ง มีกินมีใช้

ภาพที่ 22 : ภาพเขียนสีบนผนังรูปปลาบริเวณนอกตัวอาคารศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย
(ที่มา: ผู้วิจัยสำรวจเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2566)

นกระสา

ชาวจีนเชื่อว่านกระสาเป็นที่มีความเป็นสิริมงคล โดยนกระสาในความเชื่อของชาวจีนถือเป็นนกที่มีอายุยืนยาว ชาวจีนจึงนิยมใช้นกเป็นสัญลักษณ์ของการมีชีวิตที่ยืนยาว

ภาพที่ 23 : ภาพเขียนสีบนผนังรูปนกระสาบริเวณนอกตัวอาคารศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย (ที่มา: ผู้วิจัยสำรวจเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2566)

สัญลักษณ์จากพันธุ์พฤษามงคล

จากการสำรวจบริเวณภายนอกศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย พบว่ามีการใช้สัญลักษณ์พันธุ์พฤษามงคลมาประดับตกแต่งเป็นประติมากรรมบริเวณปลายสันหลังคาเป็นรูปใบไม้มีฉนวน ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นมงคลให้กับสถานที่นั้น ๆ

ภาพที่ 24 : ประติมากรรมรูปใบไม้มีฉนวนบนสันหลังคาศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย (ที่มา: ผู้วิจัยสำรวจเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2566)

ต้นไผ่

เป็นภาพเขียนสีบนผนังรูปต้นไผ่บริเวณนอกตัวอาคารศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย โดยชาวจีนมีความเชื่อว่าต้นไผ่เป็นสัญลักษณ์ของความสันติภาพและความสงบสันติ และยกย่องว่าเป็นต้นไม้ที่มีลักษณะที่ทรงเกียรติและสง่างาม

ภาพที่ 25 : ภาพเขียนสีบนผนังรูปต้นไผ่บริเวณนอกตัวอาคารศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย
(ที่มา: ผู้วิจัยสำรวจเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2566)

ลูกท้อ

ภาพเขียนสีบนผนังรูปลูกท้อกับแจกันบริเวณนอกตัวอาคารศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย ชาวจีนมีความเชื่อและนิยมวาดรูปลูกท้อลักษณะนี้ เพราะเชื่อว่าลูกท้อนั้นเป็นสัญลักษณ์ของความอายุยืนยาวและเป็นนิรันดร์ ชาวจีนจึงนิยมมอบลูกท้อให้กันในวันเกิด นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่าต้นของลูกท้อยังสามารถไล่สิ่งชั่วร้ายได้อีกด้วย

ภาพที่ 26 : ภาพเขียนสีบนผนังรูปลูกท้อกับแจกันบริเวณนอกตัวอาคารศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย
(ที่มา: ผู้วิจัยสำรวจเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2566)

นอกจากนี้ยังพบลวดลายพันธุ์พฤกษามงคลต่าง ๆ ถูกนำมาประดับในรูปแบบของภาพวาดจิตรกรรมบริเวณส่วนต่าง ๆ ภายในศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย ดังนี้

ลวดลายประดับบนโครงสร้างรับน้ำหนัก

ภายในศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ยจะพบลวดลายประดับในของโครงสร้างรองรับหลังคา เช่น บนชื่อกาน พบว่ามีการประดับด้วยลวดลายพันธุ์พฤกษามงคลต่าง ๆ ที่ชาวจีนเชื่อว่าพันธุ์พฤกษาเหล่านี้เป็นพืชสิริมงคลของชาวจีน ไม่ว่าจะเป็นผลไม้ที่ทำให้อายุยืนยาว เช่น ลูกท้อ (ภาพที่ 27) และต้นไผ่ (ภาพที่ 28) นอกจากนี้ยังปรากฏลวดลายสัตว์มงคลต่าง ๆ เช่น นกสาธิตางบนกิ่งต้นพลับ (ภาพที่ 29) นกกระสาบนต้นสน (ภาพที่ 30) และกวาง (ภาพที่ 31) ล้วนเป็นสิ่งที่ชาวจีนนิยมประดับไว้เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่สถานที่นั้น ๆ

ภาพที่ 27 : ภาพจิตรกรรมรูปลูกท้อบนโครงสร้างรับน้ำหนักภายในศาลเจ้าเล่งบ้วยเอี้ย
(ที่มา: ผู้วิจัยสำรวจเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2566)

ภาพที่ 28 : ภาพจิตรกรรมรูปต้นไม้บนโครงสร้างรับน้ำหนักภายในศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย
(ที่มา: ผู้วิจัยสำรวจเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2566)

ภาพที่ 29 : ภาพจิตรกรรมรูปนกสาลิกาตงบนกิ่งต้นพลับบนโครงสร้างรับน้ำหนัก
(ที่มา: ผู้วิจัยสำรวจเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2566)

ภาพที่ 30 : ภาพจิตรกรรมรูปนกระสาบนต้นสนบนโครงสร้างรับน้ำหนักภายในศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย
(ที่มา: ผู้วิจัยสำรวจเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2566)

ภาพที่ 31 : ภาพจิตรกรรมรูปกวางบนโครงสร้างรับน้ำหนักภายในศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย
(ที่มา: ผู้วิจัยสำรวจเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2566)

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักวิชาการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อชิรัชญ์ ไชยพจน์พานิช อาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

1. ท่านคิดว่าศาลเจ้ามีความสำคัญกับวิถีชีวิตของชาวจีนโพ้นทะเล และชาวไทยเชื้อสายจีนอย่างไร
ตอบ ศาลเจ้าเป็นศูนย์กลางความเชื่อ ทุก ๆ ชุมชนในสมัยโบราณจะต้องมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำชุมชน เพื่อเอาไว้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เช่น การขอให้ฝนฟ้าตกตามฤดูกาล ให้การค้ามีกำไร หรือช่วยปกป้องจากภัยพิบัติต่าง ๆ ดังนั้นหน้าที่แรกของศาลเจ้าจึงเป็นศูนย์รวมที่ทำให้ผู้คนรู้สึกปลอดภัย ส่วนอีกหน้าที่ก็คือในยุคที่ยังไม่มีห้างหรือสถานที่ท่องเที่ยวมากมายหรือแหล่งรวมสวนสาธารณะ ศาลเจ้าในสมัยก่อนจึงเป็นศูนย์กลางเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน อย่างบ้านเราก็จะนึกถึงวัด เมื่อก่อนก็จะมี การจัดพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา งานรื่นเริงเราก็จะไปจัดกันที่วัด เป็นต้น กับอีกอย่างจะเป็นในเชิงของกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลก็คืออย่างเมื่อก่อนพอมีชุมชนก็จะมี การตั้งศาล ศาลเจ้าก็จะมีเหมือนเป็นกึ่ง เป็นเหล่าหรือเป็นกรรมการ ก็จะมีหลาย ๆ ครั้งทีพอชาวจีนใหม่หรือจีนตั้ง เวลาบางที่ไม่มีญาติแต่ ว่าศาลเจ้าก็จะเป็นตัวพึ่งพิงได้ เช่น เป็นที่ให้พักพิงหรือว่าในเรื่องของอาหารการกิน เพราะว่าถ้าเรา ลองไปอ่านประวัติของชาวจีนโพ้นทะเลหลาย ๆ ท่านหรือฟังคำบอกเล่า หลายท่านก็จะพูดถึงเลยว่า มาใหม่ ๆ ไม่มีอะไรกินก็ต้องไปศาลเจ้า ศาลเจ้าก็จะคอยช่วยเหลือ นี่ก็คือหน้าที่ของศาลเจ้าในสมัย โบราณโดยภาพรวม
2. ท่านคิดว่าความสำคัญของศาลเจ้าจีนในอดีตกับปัจจุบันมีความแตกต่างกันอย่างไร
ตอบ ความต่างก็คือบางที่หน้าที่บางอย่างมันหายไป อย่างศูนย์กลางความเชื่อก็ยังมีแต่ว่าในเรื่องของ ศูนย์กลางกิจกรรมเราอาจจะเห็นบทบาทที่มันน้อยลง เนื่องจากเดี๋ยวนี้เรามี space ที่หลากหลาย เอา ง่าย ๆ เลยไม่ว่าจะเป็นห้าง สวนสาธารณะ หรือ space ในลักษณะอื่น ๆ เพราะฉะนั้นการจัดงานหรือ วิถีชุมชนต่าง ๆ บางครั้งมันอาจจะไม่ได้ผูกอยู่กับตัวศาลเจ้าประจำชุมชน กับอีกอย่างในเรื่องของการ ที่เป็นศูนย์กลางที่คอยให้ความช่วยเหลือกับจีนใหม่เดี๋ยวนี้ก็เปลี่ยน เพราะว่าอย่างในยุคสมัยนี้มันก็ ไม่ได้มีเงินอพยพที่แบบแรงแค้นมาเลยและก็ได้มีที่พึ่งพิงอะไรแบบนี้ เพราะฉะนั้นหน้าที่ของการที่ คอยให้ความช่วยเหลือกับคนในลักษณะนี้มันก็หายไป กับอีกส่วนบางครั้งศาลเจ้าเองก็เป็นเหมือน โรงเรียนเรียนด้วยเหมือนกัน ซึ่งคนที่มาสอนก็จะเป็นผู้ใหญ่ที่อยู่ในชุมชนที่เขาดูแลศาลเจ้า ซึ่งใน ปัจจุบันหน้าที่ของการเป็นโรงเรียนหลาย ๆ ที่มันก็เริ่มหายไปเพราะว่ามันก็เปลี่ยนบทบาทไป แต่มีหน้าที่ ใหม่ที่เข้ามาอาจารย์ว่ามันน่าจะเป็นในเรื่องของสถานที่ท่องเที่ยวที่เห็นชัดเจนขึ้น เราอาจจะเห็นในแง่ ของ page facebook ต่าง ๆ ที่จะบอกว่าศาลเจ้าลัษยานเยาวราช หรือว่าศาลเจ้าลัษยานตลาดน้อย ซึ่งคนที่เข้าไปก็ไม่ได้ไปในลักษณะของเรื่องความเชื่อเป็นหลัก แต่ก็อาจจะมีส่วนแต่เป็นในเชิง ลักษณะของการท่องเที่ยววัฒนธรรมมากกว่า ซึ่งอันนี้จะเป็นบทบาทใหม่ของศาลเจ้าในยุคปัจจุบัน

3. การประดับสัญลักษณ์มงคลจีนไว้ตามส่วนต่าง ๆ ของศาลเจ้ามีวัตถุประสงค์อย่างไร และมีหลักการในการประดับไว้ในส่วนดังกล่าวอย่างไร

ตอบ คุณลักษณะของสัญลักษณ์จริง ๆ แล้วจะพูดถึงในเชิงวัฒนธรรมก่อน เวลาเราอวยพรอะไรสักอย่างหนึ่งจะเป็นการอวยพรด้วยคำพูดแบบว่าขอให้มีความสุข ขอให้ร่ำรวย ขอให้สมัครสมานสามัคคีกัน จริง ๆ แล้วคำพูดเวลาพูดออกไปแล้วมันเหมือนเป็นเรื่องของนามธรรม เพราะฉะนั้นคนจีนเขาก็จะพยายามที่จะทำยังไงให้การอวยพรพวกนั้นเป็นรูปธรรม ก็คือมีรูป มีลักษณะ มีรูปแบบ มีภาพขึ้นมา เพราะฉะนั้นเราก็จะเห็นมีรูปปลาบ้าง รูปทับทิมบ้าง ซึ่งจริง ๆ มันก็มีความหมายอะไรต่าง ๆ เช่น ทับทิมมีลูกเยอะ หรือว่าปลาทองคือเหมือนมีทองไหลมาเทมา มีเหลือกินเหลือใช้ ทีนี้ลักษณะเหล่านี้มันสะท้อนอย่างหนึ่งก็คือว่าจริง ๆ คนจีนมีเรื่องพุทธศาสนาแต่ว่าลองสังเกตสัญลักษณ์มงคลที่มันเป็นที่ไหนจริง ๆ แล้วคนจีนไม่ได้อยากนิพพานแต่อยากได้ความสุขในทางโลกใน ณ ขณะนั้น ทีนี้ในการที่ประดับในศาลเจ้าความหมายที่แน่นอนคือศาลเจ้าเป็นศาสนสถานที่มีมนัสนัยยะของความมงคล เพราะฉะนั้นสัญลักษณ์พวกนี้มันเหมาะที่จะไปตั้งอยู่เพื่อสร้างความมงคลให้กับพื้นที่นี้เองกับแน่นอนก็คือว่ามันเหมือนกับเวลาเราเอาภาพพวกนี้ไปใส่ซองอั่งเปามันเหมือนกับเวลาคนที่ได้รับซองเขาก็เห็นภาพคนนี้อวยพรเรา เช่น ส่งรูปมาที่มีรูปค่างคาวก็อวยพรให้มีความสุข เพราะฉะนั้นพอคนเข้าไปในศาลนอกจากจะไหว้เพื่อขอพรแล้วสัญลักษณ์พวกนี้จึงเหมือนกับการที่ตัวศาลเจ้าหรือตัวเทพเองก็อวยพรให้เราได้รับความสุขต่าง ๆ ผ่านภาพพวกนี้เช่นกัน อย่างเช่นคนนี่เห็นนี้เห็นรูปทับทิมก็หมายถึงอวยพรให้มีลูกมากหมาย หรือรูปปูที่หมายถึงเรื่องของความสมัครสมานสามัคคีก็คืออวยพรให้ครอบครัวไม่แตกแยก ทีนี้ถามว่ามันจะมีตำแหน่งที่วางเฉพาะเจาะจงไหม เท่าที่สังเกตด้วยตนเองมันไม่ได้มีแบบเฉพาะเจาะจงว่ารูปนี้จะต้องอยู่ด้านหน้า รูปนั้นจะต้องอยู่ด้านหลังมันก็จะละละ ๆ กันไปแล้วแต่ความสร้างสรรค์ของช่าง แต่ว่าจะมีนัยยะอะไรสำคัญไหมว่าจะต้องอยู่ตรงนั้นตรงนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่อง เช่น ศาลเจ้าที่บูชากวนอูเป็นหลักอาจจะวาดเรื่องสามก๊กไว้ข้างใน หรือศาลเจ้าที่บูชาเทพเฉพาะบางองค์เขาอาจจะวาดเทพเรื่องนั้นในศาลเจ้านั้น แต่ว่าสัญลักษณ์มงคลเท่าที่ดูทั่วไปก็จะเป็นภาพรวมตำแหน่งไม่ได้เฉพาะเจาะจง

4. ท่านคิดว่าเมื่อชาวจีนนำวัฒนธรรมเกี่ยวกับสัญลักษณ์มงคลดังกล่าวเข้ามายังประเทศไทย จะมีการปรับเปลี่ยนในด้านการสื่อความหมายให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทยหรือไม่อย่างไร

ตอบ ยังไม่ได้เห็นชัดเจนขนาดนั้น แต่ว่าความหมายอาจจะมีการเคลื่อนคล้อย คือเดี๋ยวนี้เรามักจะรู้จักสัญลักษณ์มงคลผ่านช่องทางโซเชียลมีเดียอะไรหลาย ๆ อย่าง ซึ่งบางทีพอมันถูกเล่า ๆ ต่อกันมามันก็จะมีความเข้าใจของผู้ส่งสารอีกอย่างหนึ่ง เช่น เขาอาจจะบอกว่าตัวรูปกวางหมายถึงเรื่องของยศถาบรรดาศักดิ์ เนื่องจากมันพ้องเสียงกับคำว่า ลก หรือ ลู่ แต่ว่าบางครั้งพอส่งสารนั้นต่อให้คนอื่น ๆ อีกร้ออาจจะมึเรื่องเล่าแทรกเพิ่มเติมอะไรเข้าไป ซึ่งมันก็อาจจะทำให้มันมีความหมายที่แปลกแตกต่างไป ซึ่งบางทีมันมีหลายเวอร์ชันด้วยซ้ำอย่างเช่นบางทีถ้าเราลองไปสัมภาษณ์คนในศาลเองที่เขาดูแลศาลหรือถามหลายศาลด้วยเรื่องเดียวกันเขาก็อาจจะตอบต่างกันก็มี เพราะฉะนั้นจะเป็นเรื่องของ

เฉพาะห้องที่หรือห้องถิ่นไป แต่ว่าโดยความหมายหลักหรือดั้งเดิมมาเลยมันก็ยังคงอยู่แต่อาจจะมีการเพิ่มเติมบางอย่างเข้าไปหรือจริง ๆ มันอาจจะก็เป็นความเป็นพื้นถิ่นคือคุณเอาอิทธิพลของห้องที่ไปอย่างเช่นเรื่องของวัฒนธรรมไทยที่มีงานประดับอะไรหลาย ๆ อย่าง ซึ่งบางที่เราอาจจะเห็นการเอาสัญลักษณ์บางอย่างของไทยเข้ามาใช้ก็มีแต่ว่าลักษณะนั้นอาจจะยังไม่ค่อยเยอะเท่าไร ในส่วนของความหมายในอดีตกับปัจจุบันก็จะมีอันหนึ่งจริง ๆ ถ้าเข้าไปในศาลเจ้าโดยเฉพาะของจีนแต่จีจะมีบางแห่งฝั่งซ้ายเราจะเห็นเขาทำบ่อน้ำแล้วมีรูปเสือประดับอยู่แล้วก็มีฝั่งขวาเป็นรูปมังกรหลาย ๆ เล่มหลาย ๆ ตัวบางทีเขาก็จะบอกว่าเสือหมายถึงสถาปัตยกรรมศักดิ์ มังกรก็เรื่องความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งถ้าถามว่าจริง ๆ มันใช่หรือเปล่าเนี่ยความหมายหนึ่งของเสือและมังกรมีความหมายเช่นนั้น แต่ในหลาย ๆ ครั้งเราต้องดูบริบทว่าแล้วทำไมมันต้องตั้งอยู่แบบนั้น ทำไมเสือต้องอยู่ซ้าย ทำไมมังกรต้องอยู่ขวา ทำไมถึงไม่สลับด้านกัน ซึ่งจริง ๆ แล้วเสือกับมังกรเขาเป็นสัตว์ประจำทิศตามความเชื่อของคนจีนก็คือว่าเสือมันอยู่ที่ทิศตะวันตก แล้วมังกรจะอยู่ที่ทิศตะวันออก เพราะฉะนั้นการที่เขาปรากฏอยู่ในตำแหน่งนั้นจึงหมายถึงการคุ้มครองหรือปกป้องศาสนสถานจากสิ่งชั่วร้ายที่อาจจะเข้ามาในทิศนั้น ถ้าเป็นเช่นนั้นศาลเจ้าจะต้องหันไปทางทิศใต้ก่อน ฝั่งซ้ายถึงจะเป็นตะวันตกได้ ฝั่งขวาถึงจะเป็นตะวันออก แต่บางศาลหันทางทิศเหนือก็มีบางศาลหันไปทางทิศตะวันออกก็มี ซึ่งอันนั้นเป็นเรื่องของการสร้างศาลตามเส้นทางน้ำหรือว่าพื้นที่ที่ไม่เหมาะที่หันไปทางทิศใต้ แต่ว่าที่แน่นอนก็คือด้วยความที่มันเหมือนเป็นฮวงจุ้ยอย่างหนึ่งก็คือทิศใต้มันเหมือนเป็นเรื่องของฮวงจุ้ย เพราะฉะนั้นความหมายคือว่าพอคนสร้างศาลเพื่อให้ฮวงจุ้ยมันดี เขาต้องคิดว่าเสมอว่าศาลหันทางทิศใต้ตั้งนั้นซ้ายคือตะวันตกและขวาคือตะวันออกจึงต้องมีมังกรอยู่ขวาและเสืออยู่ทางด้านซ้ายเสมอ แต่ว่าในช่วงรุ่นหลัง ๆ อย่างตอนช่วงอาจารย์ทำวิจัยพอลมหลาย ๆ คนเขาก็จะบอกว่าเกี่ยวกับเรื่องความมงคล ความอุดมสมบูรณ์มังกรสัตว์เทพแห่งน้ำ เสือเป็นเรื่องของยศสถาปัตยกรรมศักดิ์ ซึ่งอันนั้นก็ความหมายที่มันไม่ใช่ว่ามันเปลี่ยนแปลงแต่คือมันมีความหมายนั้นอยู่แต่มันใช้กับบริบทอันนี้ไม่ค่อยเข้าเท่าไร แต่ว่าอาจจะด้วยในปัจจุบันนี้คนอาจจะไม่ได้รู้เรื่องเกี่ยวกับสัตว์ประจำทิศตามคติจีน แต่ว่าอันอื่น ๆ ยังไม่เห็นชัดเจนว่ามันมีการเปลี่ยนแปลงจนแบบหน้ามือเป็นหลังมือเลย

ผลการวิเคราะห์โดยผู้วิจัยแบ่งเป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้

ด้านความสำคัญของศาลเจ้าจีน

ศาลเจ้าเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนในสมัยก่อน ชาวจีนมีความเชื่อในเรื่องของอิทธิฤทธิ์ของเทพเจ้าและเชื่อเรื่องการมีอยู่ของเทพเจ้าจึงนิยมก่อตั้งศาลเจ้าขึ้น เมื่อมีการก่อตั้งชุมชนมักจะมีการก่อสร้างศาลเจ้าขึ้น เพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน เมื่อชาวจีนอพยพเข้ามาในประเทศไทยจึงต้องการที่พึ่งทางจิตใจเช่นเดียวกัน โดยศาลเจ้าทำหน้าที่เป็นสถานที่ที่ชาวจีนให้ความเคารพและเป็นสถานที่ที่ชาวจีนใช้เป็นสถานที่ร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้ยังเป็นสถานที่ที่คอยให้ความช่วยเหลือชาวจีนที่อพยพเข้ามาด้วยตนเอง

ด้านคติความเชื่อที่มีต่อสัญลักษณ์มงคลจีน

สัญลักษณ์มงคลจีน คือ รูปแบบ รูปลักษณ์ต่าง ๆ ที่ชาวจีนสร้างขึ้นมาเพื่อให้คำอวยพรดังกล่าวนั้นเกิดเป็นรูปธรรม โดยในแต่ละสัญลักษณ์จะมีความหมายที่แตกต่างกันออกไป เพื่อบันดาลให้คำอวยพรเหล่านั้นเกิดขึ้นกับผู้ที่ได้พบเห็น เช่น การประดับลวดลายสัญลักษณ์มงคลในบริเวณศาลเจ้า เพื่อเสริมความเป็นมงคลให้กับศาลเจ้าและเป็นเสมือนการอวยพรให้กับผู้ที่เข้ามากราบไหว้เทพภายในศาล นอกจากนี้สัญลักษณ์มงคลยังมักปรากฏให้เห็นอยู่ในวิถีชีวิตของชาวจีนที่ได้มีการสืบทอดต่อกันมาผ่านวัฒนธรรม ประเพณีเทศกาล ภาษา และการใช้ชีวิต ซึ่งชาวจีนเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนล้วนปรารถนาที่จะมีความสุขในทางโลก จึงนิยมมีการประดับลวดลายสัญลักษณ์มงคลไว้ในส่วนต่าง ๆ ที่สำคัญ

ด้านการสื่อความหมายของสัญลักษณ์มงคลจีน

ด้านการสื่อความหมายของสัญลักษณ์มงคลจีนในอดีตกับปัจจุบันพบว่าตัวแปรสำคัญที่ทำให้ความหมายของสัญลักษณ์มงคลจีนนั้นมีความหมายที่แตกต่างออกไป มาจากความเชื่อของแต่ละท้องถิ่นที่แตกต่างกันโดยขึ้นอยู่กับผู้ส่งสารข้อมูลนั้น ๆ และขึ้นอยู่กับเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น แต่ยังคงความหมายหลักของสัญลักษณ์นั้นไว้ เช่น การประดับสระเสือ-สระมังกรภายในศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย การประดับสระเสือ-สระมังกรไว้ในบริเวณภายในศาลเจ้ามาจากความเชื่อของชาวจีน โดยการประดับในลักษณะนี้เป็นศิลปะของศาลเจ้าแต่จิว เนื่องจากชาวจีนมีความเชื่อเรื่องของสัตว์ประจำทิศ ซึ่งจะทำให้มีความหมายที่เพิ่มขึ้นจากเดิม เช่น ในความหมายหลักเสื่อหมายถึงสถาปัตยกรรมค้ำคี่ มังกรหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ แต่จะมีความหมายที่เพิ่มมาจากเดิมคือการประดับในลักษณะดังกล่าวเป็นการประดับเพื่อคอยระวังและขับไล่สิ่งชั่วร้ายที่จะเข้ามาในแต่ละทิศตามหลักฮวงจุ้ยของชาวจีน เป็นต้น

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์คนรุ่นใหม่ : A1

1. ท่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับศาลเจ้าจีนอย่างไรบ้าง
ตอบ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไร่จัดเทศกาลที่เกี่ยวข้องของคนจีน เป็นแหล่งการเรียนรู้และที่พึ่งพาทางจิตใจของชาวจีน
2. ท่านคิดว่าศาลเจ้ามีความสำคัญกับวิถีชีวิตของชาวจีนโพ้นทะเล และชาวไทยเชื้อสายจีนอย่างไร
ตอบ เป็นที่พึ่งพาทางจิตใจ สถานที่ที่เผยแพร่คุณธรรมคำสอนอันเป็นหลักปรัชญาแห่งชีวิต มีศาลเจ้าที่ให้เสียงเซียมซีเพื่อขอปรึกษา การขอายจากเทพเจ้าสะท้อนให้เห็นถึงกลวิธีในการรักษาโรคของชาวจีน ซึ่งทำได้ทั้งรักษาทางกายและทางใจ
3. ท่านคิดว่าความสำคัญของศาลเจ้าจีนในอดีตกับปัจจุบันมีความแตกต่างกันอย่างไร
ตอบ ในอดีตอาจยังไม่มีการพัฒนาให้ศาลเจ้าดูสวยงาม ไม่มีกิจกรรมที่ดึงดูดวัยรุ่น และยังไม่เป็นที่รู้จักอย่างทั่วถึง

4. ท่านคิดว่าคนรุ่นใหม่คิดอย่างไรกับศาลเจ้าเงินในปัจจุบัน
ตอบ เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ทำให้จิตใจอ่อนคลาย เนื่องจากมีสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ก่อให้เกิดความศรัทธาต่อเทพเจ้าที่ซึ่งจะเป็นแรงจูงใจให้อยากเข้าไปใกล้เพื่อศึกษาที่มาของศาลเจ้าต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์คนรุ่นใหม่ : A2

1. ท่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับศาลเจ้าเงินอย่างไรบ้าง
ตอบ เป็นศูนย์รวมจิตใจและเป็นที่พักการระบุงูชาของคนที่มีเชื้อสายจีน
2. ท่านคิดว่าศาลเจ้ามีความสำคัญกับวิถีชีวิตของชาวจีนโพ้นทะเล และชาวไทยเชื้อสายเงินอย่างไร
ตอบ ชาวจีนโพ้นทะเลเป็นแหล่งกำเนิดของศาลเจ้าเงิน ในมุมมองศิลปะศาลเจ้าเงินเสมือนเป็นสัญลักษณ์และร่องรอยของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของแต่ละยุคของจีน โดยชาวไทยเชื้อสายเงินจะรับอิทธิพลความเชื่อต่อกันมา แต่เนื่องจากได้รับอิทธิพลมาอีกทอด จึงมีการผสมผสานกับวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงของพื้นที่ของตัวเองเข้าไปด้วย ศาลเจ้าสำหรับชาวจีนจึงเป็นศูนย์รวมของความเชื่อและความศรัทธาตามความเชื่อของชาวจีน
3. ท่านคิดว่าความสำคัญของศาลเจ้าเงินในอดีตกับปัจจุบันมีความแตกต่างกันอย่างไร
ตอบ คิดว่าในอดีตผู้คนให้ความสำคัญกับศาลเจ้ามากกว่า เนื่องจากคนรุ่นก่อนนิยมเดินทางมาไหว้ศาลเจ้าบ่อยกว่าคนยุคปัจจุบัน จากปัญหาโรคระบาดปัจจุบันด้วยที่ทำให้คนไม่ค่อยนิยมเดินทางและคนรุ่นใหม่ๆ ไม่ค่อยเข้าศาลแล้ว
4. ท่านคิดว่าคนรุ่นใหม่คิดอย่างไรกับศาลเจ้าเงินในปัจจุบัน
ตอบ คิดว่าเป็นสิ่งที่คนรุ่นก่อนมีไว้เพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจ กราบไหว้บูชาตามความเชื่อและความเคารพของชาวจีน ซึ่งในปัจจุบันก็ยังคงมีความน่าเคารพให้คนไปกราบไหว้บูชาอยู่

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์คนรุ่นใหม่ : A3

1. ท่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับศาลเจ้าเงินอย่างไรบ้าง
ตอบ เป็นสถานที่ไว้ใช้กราบไหว้ หรือไว้ไปท่องเที่ยว
2. ท่านคิดว่าศาลเจ้ามีความสำคัญกับวิถีชีวิตของชาวจีนโพ้นทะเล และชาวไทยเชื้อสายเงินอย่างไร
ตอบ ไว้สำหรับกราบไหว้บูชา และเมื่อมีเทศกาลก็จะมีกรไปทำบุญที่ศาลเจ้า
3. ท่านคิดว่าความสำคัญของศาลเจ้าเงินในอดีตกับปัจจุบันมีความแตกต่างกันอย่างไร
ตอบ คิดว่าสมัยก่อนในอดีตการไปศาลเจ้านิยมกันมากกว่าปัจจุบัน ซึ่งอดีตดูศึกษามากกว่า อาจจะเป็นด้วยเพราะปัจจุบันคนยุคใหม่ บางส่วนใช้ชีวิตแบบติดอยู่บ้าน ทำงานที่บ้าน เรียนที่บ้านไม่นิยมออกไปข้างนอก และปัจจุบันคนก็ขี้เกียจจะออกไปใช้ชีวิตด้านนอกด้วยปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและโรคระบาด

4. ท่านคิดว่าคนรุ่นใหม่คิดอย่างไรกับศาลเจ้าเงินในปัจจุบัน

ตอบ เป็นที่กราบไหว้ ของคนเชื้อสายจีน และยังเป็นสถานที่เรียนรู้ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวของผู้คน ไม่ว่าจะศาสนาไหน เชื้อสายอะไรก็สามารถเดินทางมายังศาลเจ้าได้

ผลการวิเคราะห์

ด้านความสำคัญของศาลเจ้าเงิน

จากการสัมภาษณ์คนรุ่นใหม่พบว่าบทบาทของศาลเจ้าและความสำคัญของศาลเจ้าเงินโดยภาพรวมพบว่าคนรุ่นใหม่ยังคงมีความเข้าใจในแง่ของความสำคัญและบทบาทของศาลเจ้าเงิน ศาลเจ้ายังคงมีบทบาทและความสำคัญในวิถีชีวิตของชาวจีนและของลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนในส่วนของ การเป็นสถานที่พึ่งพาทางจิตใจ และเป็นสถานที่ที่ใช้ในการทำกิจกรรมของชาวจีน แต่ในปัจจุบันพบว่า ความสำคัญของศาลเจ้าเงินถูกลดความสำคัญไปบางส่วน เนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ และโรคระบาด เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ความสำคัญของศาลเจ้าได้ลดลง นอกจากนั้นยังพบว่าศาลเจ้าในปัจจุบันยังมีบทบาทในแง่ของการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในมุมมองของคนรุ่นใหม่ เนื่องจากอาศัยปัจจัยจากสื่อโซเชียลเป็นสื่อกลางในการทำให้ศาลเจ้านั้นเป็นที่รู้จักของคนรุ่นใหม่มากขึ้นและดึงดูดให้ผู้คนมีความศรัทธาเทพเจ้าภายในศาลเจ้ามากยิ่งขึ้น โดยปัจจัยเหล่านี้ทำให้ศาลเจ้ามีบทบาทที่เพิ่มขึ้นจากเดิมในอดีต

จากผลการวิเคราะห์พบว่าศาลเจ้าเงินมีความสำคัญกับชาวจีนเป็นอย่างมาก เนื่องจากในสมัยโบราณชาวจีนต้องการสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำเนินชีวิตต่าง ๆ เมื่อเกิดสิ่งเลวร้ายต่าง ๆ ชาวจีนมักจะขอความช่วยเหลือจากเทพเจ้า จึงมีการสร้างรูปเคารพและสร้างศาลเจ้าเฉพาะเทพนั้น ๆ ขึ้นเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนในชุมชน เมื่อชาวจีนอพยพเข้ามาแล้วก็นำความเชื่อเหล่านี้ติดตัวมาและได้มีการสร้างศาลขึ้นตามรูปแบบดั้งเดิมเฉพาะท้องถิ่นของตน โดยมีการปรับเปลี่ยนบางอย่างให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของตน ทั้งนี้ศาลเจ้ายังเป็นสถานที่คอยให้ความช่วยเหลือชาวจีนที่ได้มีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานภายในประเทศนั้น ๆ โดยศาลเจ้าในยุคสมัยปัจจุบันนั้นมีบทบาทไม่ต่างจากเดิมมากนัก แต่มีบทบาทใหม่ที่เข้ามาคือศาลเจ้ากลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของผู้คนจำนวนมาก สาเหตุอาจมาจากความศรัทธาของเทพเจ้าภายในศาล รวมถึงรูปแบบศิลปกรรมภายในศาลเจ้าที่มีความสวยงาม จนมีการบอกต่อกันทำให้ศาลเจ้าบางแห่งกลายเป็นจุดสนใจของผู้คน

นอกจากนี้รูปแบบศาลเจ้าเงินมักจะเกิดจากความเชื่อร่วมกันของชาวจีนไม่ได้มีการจำแนกว่าต้องเป็นรูปแบบของกลุ่มภาษาใดภาษาหนึ่ง ถึงแม้จะเป็นชาวจีนคนละกลุ่มภาษาก็ได้รับการผสมผสานเป็นความเชื่อเดียวกัน เมื่อได้มีการอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยก็ยังคงยึดถือความเชื่อแบบดั้งเดิมของตนไม่ได้มีความเชื่อที่แตกต่างกันมาก ถึงแม้ในระยะแรกชาวจีนจะแยกกันอาศัยเฉพาะกลุ่มภาษาของตน แต่เมื่อยุคสมัยเริ่มเปลี่ยนไปทำให้ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในภายในประเทศเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากจึงเกิดความยึดหยุ่นทางรูปแบบในกาสร้างศาลเจ้า โดยการนำรูปแบบเฉพาะของแต่ละกลุ่มภาษามารวมกัน ภายหลังจึงไม่ได้มีการ

เจาะจงว่าต้องเป็นศาลของกลุ่มภาษาใดภาษาหนึ่ง เช่นเดียวกับกับลวดลายที่ประดับภายในบริเวณศาลเจ้าก็จะมี การวางรูปแบบ ตำแหน่ง และมีนัยยะที่คล้ายคลึงกันในแต่ละภาษา แต่จะมีเพียงบางสัญลักษณ์เท่านั้นที่มีความหมายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวในแต่ละวัฒนธรรมความเชื่อของชาวจีนแต่ละกลุ่มภาษา เช่น ศาลเจ้าเล่ง บ๊วยเอี้ย ศาลเจ้าของชาวแต้จิ๋ว พบการประดับตกแต่งด้วยลวดลายสัญลักษณ์ที่เป็นรูปแบบเฉพาะของช่างแต้จิ๋ว คือ กาทำสระประติมากรรมรูปเสือ-สรมังกรที่สามารถพบเจอได้ในศาลเจ้าแต้จิ๋วเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากการเชื่อเรื่องสัตว์ประจำทิศของชาวจีนที่ชาวจีนให้ความสำคัญและเชื่อว่าเมื่อประดับลวดลายดังกล่าว จะช่วยให้สามารถปกป้องสิ่งชั่วร้ายที่จะเข้ามาภายในศาลเจ้าในแต่ละทิศได้ ทำให้สามารถทราบได้ว่าศาลเจ้าแห่งนี้สร้างจากช่างแต้จิ๋ว เป็นต้น โดยจะเห็นได้ว่าศาลเจ้าจีนไทยในยุคสมัยปัจจุบันที่สร้างขึ้นมักจะมีส่วนที่คล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากการปรับเปลี่ยนรูปแบบต่าง ๆ ของศาลให้เข้าวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตน อีกทั้งชาวจีนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบริเวณดังกล่าวอาจจะไม่ได้มีชาวจีนเฉพาะกลุ่มเท่านั้น จึงเป็นเหตุให้ชาวจีนในแต่ละกลุ่มภาษามีความเชื่อที่ไม่แตกต่างกันมากนัก

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1). เพื่อศึกษาคติความเชื่อของชาวจีนโพ้นทะเลที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเกี่ยวกับสัญลักษณ์มงคลจีนที่ปรากฏในบริเวณศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย 2). เพื่อศึกษาความหมายของสัญลักษณ์มงคลและลวดลายมงคลต่าง ๆ ที่ปรากฏในบริเวณศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัย (Research) โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้ ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับศิลปะจีน คติความเชื่อและวัฒนธรรมจีนที่มีต่อศาลเจ้าจีนและความเชื่อเกี่ยวกับสัญลักษณ์มงคลจีน แล้วจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษา โดยผู้วิจัยได้สรุปและอภิปรายผลการศึกษาดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

ด้านความสำคัญของศาลเจ้าจีน

จากการศึกษาด้านความสำคัญของศาลเจ้าจีน ผู้วิจัยได้ทราบประวัติความเป็นมาและความสำคัญของศาลเจ้าจีน โดยผู้วิจัยพบว่าศาลเจ้าจีนมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวจีนโพ้นทะเลในอดีตเป็นอย่างมาก เนื่องจากศาลเจ้าเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวจีน เมื่อชาวจีนมีการก่อตั้งชุมชนขึ้นมักจะมีการก่อสร้างศาลเจ้าขึ้นเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนในชุมชนเช่นเดียวกับชาวจีนที่ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทย โดยศาลเจ้าเป็นสถานที่ที่ชาวจีนให้ความเคารพและเป็นสถานที่ที่ชาวจีนใช้เป็นสถานที่ที่ร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันเช่นเดียวกับวัดในประเทศไทย นอกจากนี้ในอดีตศาลเจ้ายังมีหน้าที่คอยให้ความช่วยเหลือแก่ชาวจีนที่อพยพเข้ามาด้วยตนเอง ซึ่งในปัจจุบันพบว่าศาลเจ้ามีบทบาทที่เพิ่มเข้ามาคือศาลเจ้าในปัจจุบันส่วนใหญ่จะกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว เนื่องจากความสวยงามของศาลเจ้าและอิทธิพลของสื่อโซเชียลเป็นสื่อกลางที่ทำให้ศาลเจ้าเป็นที่รู้จักมากขึ้น ผู้คนจึงนิยมเดินทางไปท่องเที่ยวในลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งทำให้บทบาทของศาลเจ้าในอดีตค่อย ๆ หายไปและมีบทบาทที่เพิ่มมาในปัจจุบัน เนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ และโรคระบาด เป็นต้น โดยปัจจัยเหล่านี้ทำให้ศาลเจ้ามีบทบาทที่เพิ่มขึ้นจากเดิมในอดีต

นอกจากนี้รูปแบบของศาลเจ้าจีนในยุคปัจจุบันเกิดจากความเชื่อร่วมกันของชาวจีนไม่ได้มีการจำแนกว่าต้องเป็นรูปแบบของกลุ่มภาษาใดภาษาหนึ่ง ถึงแม้จะเป็นชาวจีนคนละกลุ่มภาษาก็ได้รับการผสมผสานเป็นความเชื่อเดียวกัน เมื่อมีการอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยก็ยังคงยึดถือความเชื่อแบบดั้งเดิมของตนไม่ได้มีความเชื่อที่แตกต่างกันมาก ถึงแม้ในระยะแรกชาวจีนจะแยกกันอาศัยเฉพาะกลุ่มภาษาของตนแต่เมื่อยุคสมัยเริ่มเปลี่ยนไปทำให้ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในภายในประเทศเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากจึงเกิดความยึดหยุ่นทางรูปแบบในกาสร้างศาลเจ้า โดยการนำรูปแบบเฉพาะของแต่ละกลุ่มภาษามารวมกัน ภายหลังจึงไม่ได้มีการเจาะจงว่าต้องเป็นศาลของกลุ่มภาษาใด

ด้านคติความเชื่อเกี่ยวกับสัญลักษณ์มงคลและลวดลายมงคลต่าง ๆ

จากการศึกษาคติความเชื่อเกี่ยวกับสัญลักษณ์มงคลจีนที่ปรากฏในบริเวณศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยพบว่าชาวจีนมีความเชื่อเกี่ยวกับสัญลักษณ์มงคลมาเป็นระยะเวลายาวนาน โดยมีการสืบทอดความเชื่อเหล่านี้ผ่านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวจีน เนื่องจากชาวจีนเชื่อว่ามนุษย์ล้วนต้องการความเป็นสิริมงคล เพื่อที่จะให้ตนเองมีอายุยืนยาวและร่ำรวย จึงนำความเชื่อดังกล่าวมาสร้างความหมายให้เกิดเป็นรูปธรรมโดยการสร้างสัญลักษณ์มงคลขึ้นมาเพื่อให้ตนเองสมปรารถนา เมื่อชาวจีนอพยพเข้ามายังประเทศไทยจึงนำความเชื่อดังกล่าวติดตัวมาด้วย ปัจจุบันจึงเห็นได้วัฒนธรรมทางด้านคติความเชื่อของชาวจีนมีอิทธิพลอย่างมากสังคมไทย มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมผ่านลูกหลานเชื้อสายจีนรุ่นสู่รุ่น สัญลักษณ์มงคลจีนจึงถือเป็นหนึ่งในวัฒนธรรมความเชื่อที่เก่าแก่ของจีนที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปไม่ว่าจะเป็นวัดจีนในไทย ศาลเจ้าจีน หรือแม้แต่ในบ้านของลูกหลานที่มีเชื้อสายจีนก็เต็มไปด้วยสัญลักษณ์มงคลจีนมากมาย

ผู้วิจัยพบว่าศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ยหนึ่งในศาลเจ้าเก่าแก่ของชาวจีนแต่จิ๋ว มีการประดับลวดลายสัญลักษณ์เป็นลวดลายมงคลต่าง ๆ เพื่อเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้ที่เดินทางมาสักการะบูชา และเป็นการประดับเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลให้กับตัวศาลเจ้าเช่นเดียวกับศาลเจ้าอื่น ๆ ซึ่งความเชื่อเกี่ยวกับสัญลักษณ์มงคลดังกล่าวถือเป็นความเชื่อร่วมกันของของชาวจีนที่มีมาแต่ตั้งอดีตจนถึงปัจจุบัน

ด้านการสื่อความหมายของสัญลักษณ์และลวดลายมงคลต่าง ๆ

สัญลักษณ์มงคลจีนเป็นหนึ่งในวัฒนธรรมความเชื่อที่เก่าแก่ของชาวจีนและได้ถูกถ่ายทอดผ่านความเชื่อของผู้คนในแต่ละสมัยในรูปแบบของงานศิลปะ เนื่องจากชาวจีนเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนล้วนปรารถนาที่จะมีชีวิตที่ยืนยาวและมีความสุข ดังนั้นชาวจีนจึงนำความเชื่อเหล่านี้นำมาทำให้เกิดเป็นรูปธรรมในรูปแบบของลวดลาย สิ่งของ และภาพวาด โดยจะนิยมนำมาผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมของตนเอง และมักจะสื่อความหมายไปในทางที่ดีและมีความหมายมงคล เช่น ลวดลายของมังกร ตามความเชื่อของชาวจีนตั้งแต่ในสมัยโบราณ ชาวจีนเชื่อว่ามังกรเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์เหนือจินตนาการ มีอิทธิฤทธิ์มากมาย และเป็นเสมือนสัตว์เทพของจีน โดยจะเห็นได้ว่าชาวจีนนั้นให้ความสำคัญกับมังกรเป็นอย่างมากและนิยมนำเอาลวดลายของมังกรมาประดับไว้ในส่วนต่าง ๆ ของสถานที่นั้น ๆ เพื่อให้เกิดความเป็นมงคลให้กับบริเวณนั้น ๆ ไม่เพียงแต่ในศาสนสถานหรือสถาปัตยกรรมจีน ชาวจีนยังนิยมประดับลวดลายมงคลไว้ทั้งในบริเวณที่อยู่อาศัยและภายนอกที่อยู่อาศัยเพื่อสร้างความเป็นมงคลให้กับตนเองและสถานที่ที่ตนเองอาศัยอยู่ตามหลักฮวงจุ้ย เพื่อความหมายด้านธุรกิจการค้าและเพื่อความร่ำรวย สำหรับผู้ที่ทำการค้าชาวจีนเชื่อว่าสัญลักษณ์มงคลดังกล่าวจะช่วยให้ค้าขายได้ดีและทำให้เกิดโชคลาภทางด้านธุรกิจ นอกจากนี้ยังมีความหมายในด้านการขอให้ที่พักอาศัยของตนอยู่แล้วปลอดภัย สงบสุข และขอให้ครอบครัวของตนนั้นมีความสุขตามความเชื่อต่าง ๆ ของชาวจีน

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าลวดลายมงคลที่นำมาประดับในบริเวณศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ยนั้นอาจเกิดขึ้นหลังจากที่มีการปรับปรุงศาลเจ้าในแต่ละครั้ง เนื่องจากผู้วิจัยพบว่าลวดลายของสัญลักษณ์มงคลต่าง ๆ เป็นลวดลายที่เหมือนใหม่มากกว่าเป็นลวดลายเดิมของทางศาลเจ้าที่สร้างขึ้นในยุคแรก โดยลวดลายที่ปรากฏในบริเวณศาลเจ้ามักมีความหมายที่สื่อถึงความโชคดี มีอายุยืนยาว ร่ำรวยและมีโชคลาภ ผู้วิจัยพบว่าการประดับ

สัญลักษณ์มงคลดังกล่าวในลักษณะนี้อาจเป็นการสื่อถึงการอวยพรให้ผู้ที่ศรัทธาและผู้ที่เข้ามากราบไหว้มีความสุข ร่ำรวยและอายุยืนยาว นอกจากนี้ยังพบว่าลวดลายที่ปรากฏภายในบริเวณศาลเจ้านั้นมีความเชื่อที่คล้ายกับศาลเจ้าอื่น ๆ ในบริเวณนั้น แต่จะมีสัญลักษณ์เพียงบางส่วนที่มีการสื่อความหมายที่แตกต่างกันออกไปในความเชื่อของแต่ละกลุ่มภาษา เช่น การประดับสระเสื่อ-สระมังกร ที่มักพบตามความเชื่อของช่างสกุลแต่จิ๋วจะมีความเชื่อในเรื่องของสัตว์เทพประจำทิศของจีนนำมาประดับภายในบริเวณศาลเจ้า เพื่อกันสิ่งชั่วร้ายที่จะเข้ามาในแต่ละทิศ ซึ่งผู้วิจัยพบว่าการประดับในลักษณะนี้เป็นเพียงความเชื่อของท้องถิ่นหรือพื้นที่เฉพาะเท่านั้น โดยทำให้มีความหมายที่เพิ่มขึ้นมาแต่ยังคงความหมายเดิมในรูปแบบอื่น ๆ อยู่ เนื่องจากชาวจีนมีความเชื่อเกี่ยวกับสัญลักษณ์มงคลจีนร่วมกัน นอกจากนี้ในปัจจุบันพบว่ารูปแบบของศาลเจ้าที่สร้างขึ้นมักมีการผสมผสานกันระหว่างรูปแบบของศิลปะในแต่ละกลุ่มภาษา โดยแตกต่างจากในอดีตที่นิยมสร้างตามรูปแบบของแต่ละกลุ่มภาษาเท่านั้น ซึ่งถือว่าเป็นการปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตของชาวจีนในแต่ละยุคสมัย

5.2 ข้อจำกัดทางการศึกษา

ข้อจำกัดใน ๓ ด้าน เป็นสิ่งที่ผู้วิจัยได้พบเจอในขั้นตอนการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น การติดต่อเพื่อขอข้อมูลจากทางศาลเจ้า ซึ่งไม่มีผู้รู้ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับศาลเจ้าได้เพียงพอ เนื่องจากศาลเจ้าเป็นศาลเจ้าเก่าแก่ที่มีอายุมากกว่า 100 ปี และไม่ได้มีการบอกต่อข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าให้กับคนรุ่นหลัง ทำให้ผู้วิจัยไม่ได้รับข้อมูลในส่วนนี้

5.3 เสนอแนะของผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “สัญลักษณ์มงคลจีนที่ปรากฏในบริเวณศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาเฉพาะลวดลายสัญลักษณ์มงคลที่เกี่ยวกับสัตว์มงคลและพันธุ์พฤกษามงคลเท่านั้น ผู้ที่สนใจเกี่ยวกับสัญลักษณ์มงคลหรือลวดลายสัญลักษณ์มงคลประเภทอื่นสามารถศึกษาเพิ่มเติมและสามารถนำข้อมูลที่ได้จากสารนิพนธ์เรื่องนี้ไปศึกษาต่อยอดองค์ความรู้ในด้านอื่น ๆ ต่อไป

บรรณานุกรม

หนังสือและเอกสารที่ตีพิมพ์

กิตติ โล่เพชรรัตน์. (2560). **ตำนานลูกหลานมังกรในแผ่นดินสยาม**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ลูกบาศก์ห้าสิบสี่

กุลศิริ อรุณภาคย์. (2553). **ศาลเจ้า ศาลจีนในกรุงเทพฯ**. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี : สำนักพิมพ์ มิวเซียมเพรส

ถ้วน ลี เชียงและ บุญยิ่ง ไธสุขสิริ. (2543). **ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทย**.

กรุงเทพฯ : ส่องสยาม

ธวัชชัย ดุยสุจริต. (2545). **สัญลักษณ์มงคลจีน สืบสานจิต-วิญญาณบรรพชน**. กรุงเทพฯ :

สำนักพิมพ์สร้างสรรค์บุ๊คส์

ปิยะแสง จันทร์วงศ์ไพศาล. (2553). **108 สิ่ง มิ่งมงคลจีน**. กรุงเทพฯ : บริษัท วี. พรินท์ (1991) จำกัด.

พรพรรณ จันทร์โรนانونท์. (2546). **วิถีจีน**. กรุงเทพฯ : บริษัท สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น จำกัด.

สำนักงานผังเมือง กรุงเทพมหานคร. (2559). **ศาลเจ้า ศรัทธาสถานแห่งบองกอก =**

Chinese shrines, the faith of Bangkok. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ.

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย. (2558). **ความสัมพันธ์วัฒนธรรมไทย-จีน**. พิมพ์ครั้งที่ 5. สมุทรปราการ :

โครงการสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย. (2550). **วิถีจีน-ไทยในสังคมสยาม**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.

อชิรัชญ์ ไชยพจน์พานิช. (2561). **ศาลเจ้าจีน ในกรุงเทพฯ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.

เออ อึ้งซุ่ย, เออ ชูจิง และ เออ ตู้อี้ (2556). **รูปแบบลัทธิมงคลจากสวรรค์ของประเทศจีน**. กรุงเทพฯ :

สำนักพิมพ์แสงดาว

ข้อมูลจากเว็บไซต์

กนกพร ศรีญาณลักษณ์. (ม.ป.ป.). การสื่อความหมายของภาพมงคลจีน. เข้าถึงเมื่อ 5 พฤศจิกายน 2565.

เข้าถึงได้จาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/CSJ/article/view/55093/45739>

คณะกรรมการชุมชนเล่งบ๊วยเอี้ยะ. (2555). ศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ยะ เยาวราช-Chinatown ,

Bangkok, Thailand. เข้าถึงเมื่อ 25 ตุลาคม 2565. เข้าถึงได้จาก

<https://www.facebook.com/media/set/?set=a.227406890688828.49972.224462390983278&type=3>

เจษฎา นิลสงวนเดชะ. (2561). ศาลเจ้าจีน : ศรัทธาสถานในสังคมไทย Chinese Shrines: Faith

In Thai Society. เข้าถึงเมื่อ 25 ตุลาคม 2565. เข้าถึงได้จาก

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwihsYuA45f7AhV1yZgGHVM6B-EQFnoECBEQAQ&url=https%3A%2F%2Fso03.tci-thaijo.org%2Findex.php%2FJLC%2Farticle%2Fdownload%2F189764%2F132905%2F558705&usq=AOvVaw0AAy6lrUqElOSjUKVixlDz>

นวรรตน์ ภัคดีคำ. (ม.ป.ป.). สัญลักษณ์สิริมงคลอย่างจีน. เข้าถึงเมื่อ 5 พฤศจิกายน 2565. เข้าถึงได้จาก

<https://www.matichonacademy.com/tour-story/%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%8D%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%81%E0%B8%A9%E0%B8%93%E0%B9%8C%E0%B8%AA%E0%B8%B4%E0%B8%A3%E0%B8%B4%E0%B8%A1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A5%E0%B8%AD%E0%B8%A2%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%87>

พรพรรณ จันทโรนานนท์. (2550). ชาวจีนในไทยมาจากไหน เปิดประวัติการอพยพยุคแรกเริ่ม

ถึงการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม. เข้าถึงเมื่อ 5 พฤศจิกายน 2565. เข้าถึงจาก

https://www.silpa-mag.com/history/article_26173

อภิชนา วงษ์ระวีวัฒน์. (2556). รูปแบบศิลปกรรมที่ปรากฏในศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย. สารนิพนธ์ปริญญา
ศิลปศาสตรบัณฑิต (โบราณคดี) ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เข้าถึงเมื่อ 6 พฤศจิกายน 2565. เข้าถึงจาก

<http://www.sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/5489>

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – นามสกุล	นายพัทธสาร เป้าสกุล
วัน เดือน ปีเกิด	14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544
ที่อยู่	247 ซอยรัชดาภิเษก 6 ถนนรัชดาภิเษก แขวงบुकคโโล เขตธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร 10600
ประวัติการศึกษา	ระดับมัธยมศึกษาจากโรงเรียนวัดราชโอรส ระดับปริญญาตรีจากคณะอักษรศาสตร์ สาขาเอเชียศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์